

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Факултет по науки за образованието и изкуства

Катедра по специална педагогика и логопедия

АВТОРЕФЕРАТ

на

на дисертационен труд

на тема:

**„Хората с увреждания в древногръцката литература
– съвременен педагогически прочит и
интерпретация“**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно
направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Докторант:

Агорица Филипополу

Научен ръководител:

Проф. д-рн Мира Цветкова-Арсова

София, 2019

Съдържание

Увод	2
Глава I: Хората с увреждания – дефиниции.....	3
1.1. Дефиниции на уврежданията.....	3
1.2. Видове увреждания.....	3
1.2.1. Физически увреждания.....	3
1.2.2. Нарушения в сензорното процесиране.....	3
1.2.3. Зрителни увреждания.....	3
1.2.4. Слухови увреждания.....	4
1.2.5. Невидими увреждания.....	5
Глава 2: Уврежданията и тяхното представяне в древногръцката литература: формиране на нагласи и отношения чрез древногръцките творби	6
2.1. Уврежданията в древногръцката литература.....	6
2.1.1. Слепотата в древногръцката литература.....	7
2.1.1.1. Прорицателството в древногръцките митове.....	7
2.1.2. Глухотата в древногръцката литература.....	7
2.1.3. Физическите увреждания в древногръцката литература.....	8
2.2. Древногръцки герои с увреждания: развитие на социалните компетенции с фокус върху нагласите спрямо хората с увреждания в древна Гърция	9
2.2.1 Социалните компетенции и уврежданията в древногръцката литература.....	10
2.2.1.1. Слепотата и социалните компетенции.....	10
2.2.1.2. Глухотата и социалните компетенции.....	10
Глава 3: Постановка на изследването.....	11
Цел	11
3.1. Хипотези.....	11
3.2. Задачи.....	12
3.3. Участници в изследването	12
3.4. Методи.....	14
3.5. Методология на изследването и процедура	15
3.5.1. Процедура.....	16
3.5.2. Описание на процедурата и събирането на данни.....	17
3.5.3. Изследователски инструментариум.....	18
3.6. Валидност и надеждност на изследването.....	19
3.5.1. Валидност.....	19
3.5.2. Надеждност.....	20
3.7. Ограничения на изследването	20
Глава 4: Анализ на данните и резултатите.....	22
4.1. Резултати.....	23
4.2. Дискусия.....	85
Изводи и препоръки	89
Заклучение.....	91
Приноси.....	93
Публикации по темата на дисертационния труд	94

Увод

През последните години в специалното образование в Гърция се правят опити да се използват както модерни, съвременни подходи, така и класически похвати, което има за цел постигане на максимално развитие у учениците със специални образователни потребности.

Нашата цел е да разгледаме хората с увреждания в древногръцката литература, като направим една съвременна образователна интерпретация и представим възгледите на ученици с увреждания, с особен фокус върху тези със: слепота, глухота и двигателните увреждания на фона на текстове от древната гръцка литература. Забележителен е фактът, че от древни времена уврежданията са част от творчеството на авторите, било то в контекста на опасност и зараза за здравите хора, или „надарени“, въпреки тяхното увреждане. В книгите и текстовете от древната гръцка литература се споменава понякога за уврежданията, което показва, че уврежданията съществуват и са обект на дискусия от много векове насам.

Това изследване съчетава два напълно различни по време, светове, но и толкова сходни, с главна тема: уврежданията преди и сега.

Повечето писатели използват слепотата и двигателните увреждания в произведенията си, което поражда критика към тях, но всъщност от техните изказвания възникват въпроси и си заслужава да се направят анотации. От друга страна, глухотата не е често споменавана инвалидност, но се счита за достойна за коментар и изследвания, тъй като за пръв път се появява в произведенията на древногръцката литература, а именно при Платон. Двигателните увреждания често се споменават в древните произведения, като се използва терминът „осакатен“ или „куц“ и има множество представителни примери за това.

Изследването се базира до голяма степен на тези произведения, призовавайки учениците от средните училища, които са със зрителни, слухови и двигателни (физически) увреждания. Изборът за произведенията беше преднамерен, тъй като учениците са учили древногръцките творби, отнасящи се до този вид увреждания. Данните за количествените показатели показват отношението на учениците към тези увреждания.

Глава 1

Хората с увреждания – дефиниции

1.1. Дефиниции на уврежданията

Уврежданията могат да бъдат последица от едно нарушение, но може да бъдат комбинация от едно или няколко нарушения. Те съставляват човешката природа както физически, така и психически, сетивно и емоционално, определят развитието в когнитивно отношение. Инвалидността може да присъства от раждането или да се случи в даден момент в живота на човек (Световната здравна организация).

1.2. Видове увреждания

1.2.1. Физически увреждания

Всяко увреждане, което ограничава физическата функция на крайниците, фината или груба моторика или общата двигателна способност, е физическо увреждане. Социалният модел на уврежданията определя физическото увреждане като проявено, когато увреждането не се вписва в концепцията за универсален дизайн или програма. Например човек, който не може да се изкачва по стълбите, може да има физическо увреждане на коленете, когато ги поставя в напрегнато положение, заради изкачване или слизане по стълбите (Braithwaite и съавт., 2008).

1.2.2. Нарушения в сензорното преоцесуране

Разстройство на сетивната обработка (SPD; също така известно като сензомоторна дисфункция или нарушение на сензорната интеграция) е състояние, при което информацията не е адекватно обработена от мозъка, за да се осигурят подходящи отговори и поведение (Auges, 1972). Това разстройство е определено от физиотерапевта Анна Джийн Еърс през 1972 г. като "неврологичен процес, който предизвиква усещане за тялото на човека и околната среда и прави възможно тялото да се използва ефективно".

1.2.3. Зрителни увреждания

Зрителното увреждане (или увреждане на зрението) е намалена способност в зрението на човек до степен, която причинява проблеми, които не могат да бъдат

отстранени с обичайни средства, като например очила или лекарства. Във Великобритания се използва следната класификация.

1. Зрително затруднен в тежка степен

- Незрящият има зрителна острота по-малка от 3/60 с нормално зрително поле или ограничено зрително поле.

2. Зрително затруднен

- Зрително затрудненият вижда на 3м разстояние, но не и на 6м. Нормално виждащият може да види до 60м напред.

3. Слабо зрение

- Остротата на зрението е по-малка от 6/18, но по-голяма от 3/60. От друга страна, в Съединените щати термините за частично зрение, слабо зрение, полуслепи и напълно слепи, се използват от училищата, коледжите и други образователни институции, за да опишат учениците със зрителни увреждания. Те се дефинират както следва (Koestler, 1976):

1. **Частично зрение** означава, че съществува визуален проблем, при който в някои случаи човек трябва да получи специално образование;

2. **Слабо зрение** обикновено се отнася до тежко зрително увреждане, което не е задължително ограничено до дистанционно зрение. Слабото зрение се отнася за всички хора със зрение, които не могат да четат вестника на нормално разстояние, дори с помощта на очила или контактни лещи. Те използват комбинация от сетива, за да учат, въпреки че могат да изискват адаптации в осветлението или размера на печата, а понякога и на брайлово писмо;

3. **Зрително затруднен в тежка степен** (легална или официална слепота) означава, че човек има по-малко от 20/200 зрение в по-силното си око, при употреба на контактни лещи или очила или има зрително поле под 20 градуса в по-силното си око;

4. **Сляп** учениците учат на Брайл или чрез други невизуални методи.

1.2.4. *Слухови увреждания*

Загуба на слуха, глухота, увреден слух или увреждане на слуха (термин, който се счита за обиден от много хора в общността на глухите), е частична или пълна неспособност човек да чува (Encyclopædia Britannica Online). При децата това

може да повлияе на развитието на езика и да предизвика трудности при възрастните (Lasak et al., 2014).

Загубата на слуха е причинена от много фактори, включително: генетични, възраст, излагане на шум, болести, химикали и физическа травма. Тестът за слух може да се използва за определяне на тежестта на загубата на слуха. Въпреки че резултатите са изразени в децибели, загубата на слуха обикновено се описва като лека, лека до умерена, умерена, умерено тежка, тежка или дълбока. Най-често загубата на слух се случва на човек, който в някакъв момент от живота си е имал слух (Световна здравна организация).

1.2.5. Невидими увреждания

Невидимите увреждания са увреждания, които не се забелязват веднага. Някои хора със зрителни или слухови увреждания, които не носят очила или слухови апарати, може да не изглеждат като хора с увреждания. Някои хора, които пък са загубили зрението си, могат да носят контактни лещи. Увреждането, когато става дума за крайниците, е друга категория невидими увреждания; проблемите със седенето обикновено са причинени от хронична болка в гърба. Тези с проблемни стави или хронична болка не могат да използват помощни средства за мобилност в някои дни или изобщо. Повечето хора с RSI се движат по „нормален” и незабележим начин и дори се насърчават от медицинската общност да бъдат възможно най-активни, включително да спортуват; но тези пациенти могат да имат големи ограничения по отношение на това колко те могат да пишат или колко дълго могат да държат телефон или други предмети в ръцете си.

Характерен пример за невидимо увреждане е донякъде и аутистичният спектър (ASD). Това е нов вид група увреждания, позната от 1943 г. Въпреки факта, че в древни времена аутистичният спектър не е очевиден, от решаващо значение е той да се има предвид, докато науката напредва и се въвеждат нови увреждания, дори скрити. Няма физически характеристики, които да са показателни за този вид увреждане. Това състояние може да е невидимо в природата, но все пак е видимо при децата. (Mwanza, 2018).

Глава 2

Уврежданията и тяхното представяне в древногръцката литература: формиране на нагласи и отношения чрез древногръцките творби

2.1. Уврежданията в древногръцката литература

2.1.1. Слепотата в древногръцката литература

Препратките към незрящите в класическата гръцка литература описват слепотата като следствие от злополука, война или като наказание за социални или религиозни престъпления (Baley, 1616). В християнството, при манипулирането на фантазията на Ева, много критици са избрали да се съсредоточат върху произхода и естеството на съня, също и върху това, което Милтън е знаел и вярвал за съня (Hunter, 1977). Слепотата се използва в много европейски страни като вид наказание, най-вече за решаване на политически ситуации - напр. Българският княз Владимир е ослепен от своя баща- Борис Първи (IX век - 907 г.), заради опитите си да върне страната от християнството към езичеството (Tsvetkova, 1996). В гръцките митове, също, съществува темата за боговете и героите, които са ослепявали чудовищата.

2.1.1.1. *Прорицателството в древногръцките митове*

В гръцките митове, често слепотата има връзка с някакъв вид пророчество. Тези, които се отнасят за слепота и зрение, са особено интригуващи. Такъв е случаят, в митовете, с възстановяването на зрението на рибарите, заради пророчески сън. В гръцката митология, гледачът Orpheus е роден сляп, а временното му зрение се появява след внезапна болка в главата. Тези митове, сочат към гръцката традиция, незрящите да се свързват с пророческото прозрение (Park, 1997). Това се засилва, когато пророчествата се дават като компенсация за загуба на зрение. Euenios получава пророчество като компенсация, защото неговото бездействие е помогнало за каузата (Benet, Diana Treviño, 2006). Обратно, един от боговете е отговорен за ослепяването на Тирезий. Както се говори в един от

митовете, той е бил ослепен от богинята Атина, защото случайно я е видял гола, докато тя миела косата си (Кун, 1985).

В рамките на древните истории за светлината, както и на Древна Гърция, лишаването от зрение означава загуба на живот, но това е и сложно състояние, тъй като слепият не вижда, но и не може да бъде видян от останалите (Paulson, 1987). Съответно, лишаването от зрението представлява много тежко наказание, което се отнася до общата връзка на древните гърци със света (Friedman, 2003). От друга страна, би било грешно да се твърди, че институционализирането на такова наказание предполага негативно отношение или отношение на древногръцкото общество към слепотата. Друг представителен пример в древната гръцка литература за слепотата е фигурата на Едип. Става дума за метафорична слепота. Може би най-известната сляпа фигура в гръцките митове. Идеята е, че липсата на осъзнатост и прозрение води до неговата буквална загуба на зрение. Паралелът е особено силен в пасажа на Софокъл – цар Едип, в който Едип и пророк Тирезий се обвиняват един друг в „слепота“ (Nyatte, 1987).

2.1.2. Глухотата в древногръцката литература

В един от диалозите си, Платон, той описва как глухите използват жестове, за да имитират движещи се обекти чрез подобни движения. Във всеки случай, хората, които не говорели гръцки, и които по някаква причина е трябвало да разчитат на жестове за комуникация, не били приемани от обществото. Аристотел (История на животните 4.9.536 b) наблюдава, че всички хора, родени глухи (κωφοί), също са немци (ἔκνεοι). Тъй като условията (неспособността да чуе) и симптомите (неспособността да говори) на глухотата са неясни, Херодот използва „глухи“ (κωφός) и „безмълвни“ (ωνος; ενεος) взаимозаменяемо. Платон (Theaetetus 206 d) говори за думите на Сократ, че всеки може да покаже какво мисли за нещо, освен ако не е безмълвен или глух от раждането (νεὸς κωφὸς π' ἀρχῆς). Притчата, записана от Плутарх (Моралия 512 d), че само оракулът може да разбере глухите (κωφοῦ), допълнително подчертава трудността, пред която са изправени хората, които не могат да общуват устно. Това мълчание се разглежда като тежко страдание, което може да бъде проследено с три литературни примера от седмия век до първия век преди Христа. Хезиод (Theogony 793–98) описва наказанието на коварните богове, като вид временна смърт, в която богът трябва да лъже за една година без дъх, без глас (ναυδος). В смразяващата заключителна сцена на Алкестис, жената, която

Херакъл предлага на Адметус, не е мъртва, но не съвсем жива. Емблемата на това просветно състояние е нейното мълчание (αναυδος) (Еврипид, Алкестис 1143). Накрая, Диодор (4.24.4-5), в своя разказ за пътуванията на Херакъл, съобщава, че наказанието за младите мъже, които не са извършили сакретри в чест на Иолаус, е, че да се превърнат в неми (ονος), и по този начин, пише той, те наподобяват на мъртви хора (τετελευτηκόσιν). Аристофан (Облаци 1320, Аристофан, 1907) дава комедиен пример за това проклятие, когато хорът дразни Стрепсиадес, казвайки, че той ще пожелае сина му, който е ням (ωνον). Философът Аристотел, заедно с гръцкия лекар Гален, прави заключение, че глухите никога не могат да говорят, смятайки, че способността да се говори и чува е свързана; че те се контролират от същата област в мозъка.

2.1.3. Физическите увреждания в древногръцката литература

Историята на Херодот за бакида Лавда, е класически пример за последиците, които следват, от отхвърлянето на женските малформации в древния свят (Spenser, 2007). Древните гърци са поставяли хората с увреждания в две категории: „lame” (куц; придобита инвалидност) и „killos” (дефект при раждане). По отношение на недостатъците на тялото в древността, Crooke (1616), заменя в работата си «Microcosmographia», двусмислената практика на номериране на мускулите, съдовете и нервите със своя собствена система, наречена ‚Части, според техните най-характерни черти’. В „Одисея“, Омир казва на куция бог Хефест, горчивата и тъжна вест, че жена му, която имала красотата на Афродита, му е изневерила. В началото на "Илиада", докато Юпитер и Хера спорят, Хефест се намесва и им напомня за наказанието си от Олимп, задето се опълчил на майка си. Вероятно падане е причинило неговата “куцота” (придобита инвалидност). За царят на Спарта, Агесилаос, няма много данни, но се вярва, че окуцял през живота си. Този негов недостатък му е действал като стимул да изпълни амбициите си. Дефектът в тялото му го компенсира със сила и издръжливост. В живота и развитието на Агесилаос е забележително, че куцотата му не му коствала живота – особено ако вземем предвид отношението на останалите към хората с увреждания в Спарта. Вместо това Агисалос успява да се справи с управлението на град Лакедемон. **Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim**, който се наричал Парцелс, е една важна фигура заради неговата епистемология. Парацелс е бил фанатик. Той вярвал в науката за алхимията, защото смятал, че „без алхимия всичко

остава безсмислено; за да го изучавам... трябва да станем видими ”(Jacobi xlvi). Eustathius говори за това изказване, а Thermistes прави подробно заключение и изясняване на понятието „раздробяване на краката“. От друга страна Омир, като се позовава на Хефест, използва този официален епитет, за да опише това, че е куц. Споменават се и „джуджета“ - „нанизъм“. По-специално, според Аристотел джуджетата не са толкова интелигентни и трудно възприемат хората с нормален ръст. Обширна справка и интерпретация, за феномена на джуджето, се среща в псевдо-аристотеловите „Проблеми“, където се различават непропорционални джуджета – очевидна препратка към ахондроплазия. Антонимът на джудже е „гигант“. Омир често описва същества с неестествен свръхръст, като например, гигантският едноок циклоп.

2.2. Древногръцки герои с увреждания: развитие на социални компетенции с фокус върху нагласите спрямо хората с увреждания в древна Гърция

2.2.1. Социалните компетенции и уврежданията в древногръцката литература

В древногръцката литература има много препратки, които показват дали героите, независимо от техните увреждания, са успели да развият своите социални умения и компетенции.

2.2.1.1. Слепотата и социалните компетенции

Нека разгледаме портрета на Омир, слепия гръцки поет, който въпреки слепотата си успява да се издигне в древногръцката литература, като „вижда“ в своите стихове социалните си компетенции. В началото на гръцката литература стоят двата монументални произведения "Илиада" и "Одисея". Омир е името на човека, на когото традиционно се приписва авторството на тези две големи епични поеми, всяка от които съдържа двадесет и четири книги от хексаметров стих на древногръцки диалект. Въпреки слепотата си, структурираното мислене (Halio, Summer, 1992) помага на Омир да напише „Илиада“ и „Одисея“. Както знаем, става дума за две епични поеми с напълно различни теми. Илиада, първата от поредицата, е изцяло военна поема и се смята за трагедия. Омир обсъжда Троянската война, докато героите са очертани с всичките си страсти на преден план. Поемата обхваща

темите за любовта и войната. Две напълно различни теми, но Омир ги комбинира с такова майсторство, което успява да задържи вниманието на читателите. А сцените са толкова въздействащи, че Омир предизвиква у читателите желанието да участват в неговата творба.

2.2.1.1. Глухотата и социалните компетенции

От оцелелия древногръцки материал може да се приеме, че глухотата не винаги се е възприемала по негативен начин. Даже в не малко случаи, това се е смятало за предимство, което подчертава умението на хората с увреден слух да развиват своите социални компетенции, независимо от тяхното увреждане.

Херодот говори за сина на Крез, който е глух. Той, въпреки увреждането си и, че е бил отхвърлен от баща си, внезапно си възвръща гласа, за да спаси баща си от смърт.

В друг откъс, и по-конкретно в комедията на Атик, арханианците от Аристофан (*Archanians* 681) силно контрастират с глухотата си, в сравнение с младите хора с умения. Това представлява картина на „скупна“ епоха, с нисък интелект. Този нисък интелект на възрастните хора е замислен като тежък слух в тогавашния ежедневен живот. Заради това, глухотата може да се възприеме като инвалидност, предвид факта, че няма много оцелели свидетели извън историята на Херодот. Тези стари мъже, с нисък интелект и тежко увреждане на слуха, не са изобразени като безполезни в оцелелия древен материал. Напротив, те биват илюстрирани като мъдри мъже, лица, които са допринесли много за армията и флота на Атина. Никой мъж не е бил изключен или невзиман да служи, независимо от възрастта, телосложението или физическата издръжливост, която хората са имали (Schoenfeldt, 1999). Всички били необходими, за да се подsigури безопасността на града и да бъдат изтласкани враговете. От тези мъже е имало голям процент с увреждания на слуха. Това увреждане, в случая, може да бъде предимство за тях, като се има предвид шума на бойното поле, където паниката и объркаността могат да струват нечий живот или победата в битката. (Descartes, 1998).

Глава 3

Постановка на изследването

Цел

Целта на настоящото изследване е да се направи връзка за хората с увреждания, от Древна Гърция до наши дни. Това ще бъде постигнато чрез гледните точки на учениците с увреждания, на фона на текстовете от древногръцките автори. По този начин ще бъде дадена модерна образователна интерпретация на уврежданията и тяхното присъствие в древни времена.

Ще бъде коментиран и начина, по който учениците с увреждания от средните училища могат да се обучават от учителите си, чрез примери и препратки към героите с увреждания, описани в древногръцката литература, както и техният принос към ежедневието на тези хора.

3.1. Хипотези

1. Няма разлика между уврежданията на учениците със специални образователни потребности и увреждания, които са представени в древногръцката литература.
2. Няма връзка между тълкуването на уврежданията, отнасящи се до древногръцката литература и уврежданията, от които страдат учениците със специални образователни потребности днес.
3. Няма връзка между уврежданията, отнасящи се до древногръцката литература и начина, по който учениците със специални образователни потребности ги интерпретират.
4. Има разлика между уврежданията, споменати в древна гръцка литература, и начина, по който изследователската извадка ги възприема, като се има предвид факта, че учениците страдат от подобни увреждания.
5. Няма връзка между чувствата, които се създават в древногръцката литература, в зависимост от уврежданията на героите, и обобщените чувства към хората със специални образователни потребности в днешно време.

3.2. Задачи

Задачите на изследването са:

1. Да се изследва дали уврежданията в древногръцката литература са валидни в съвременното време.
2. Да се анализира дали учениците със специални образователни потребности разпознават уврежданията си в древногръцката литература.
3. Да се проучи дали учениците с увреждания интерпретират уврежданията си по същия начин, когато четат древногръцката литература за героите с увреждания.
4. Да се установи дали учениците с увреждания разбират и познават фигурите (героите), които участват в древногръцката литература.
5. Да се установи дали чувствата им към героите с увреждания от древногръцката литература са същите чувства, които те изпитват към повечето хора.

3.3. Участници в изследването

Изследването обхваща шестдесет и три (63) ученици със специални образователни потребности, които посещават средни училища. Сред тях бяха ученици със зрителни увреждания, ученици с увреден слух и ученици с двигателни увреждания. Подборът на ученици с определени увреждания е въз основа на избраните увреждания, представени в древногръцката литература.

Изследването е проведено през септември 2016 г. за ученици, които живеят в Крит и през октомври 2016 г. за ученици, които живеят в Атина.

Изследването се проведе в приемлив период от време и се фокусира изключително върху проучване на нагласите на учениците със специални образователни потребности, по отношение на емоционалността им и убежденията им към уврежданията, както се споменава в дрезната литература. Първичните данни обхващат образа на интерпретацията на уврежданията, както се появява в дрезните гръцки откъси. Анализът, който следва, ще се опита да идентифицира възникващите тенденции и възможните връзки между променливите на изследователския проблем. И накрая, целта на изследването не е да се намерят причинно-следствени връзки или да се обобщят констатациите в по-широки агрегати или целеви популации. (Bird et al., 1999).

Данните за учениците със СОП, които са участвали в изследването, са представени в следващата таблица..

	Име (Инициали)	Пол	Възраст	Клас	Вид увреждане
1	К	М	14	3 ^{ниво} (гимназия)	Зрително увреждане
2	А	М	14	3 ^{ниво} (гимназия)	Зрително увреждане
3	Т	М	14	3 rd (гимназия)	Зрително увреждане
4	Г	Ж	14	3 rd (гимназия)	Зрително увреждане
5	К	Ж	14	3 rd (гимназия)	Зрително увреждане
6	Р	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
7	М	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
8	Т	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
9	М	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
10	Т	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
11	П	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
12	Е	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
13	Н	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
14	Х	М	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
15	М	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
16	А	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
17	Е	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
18	И	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
19	П	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
20	Р	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
21	И	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
22	В	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
23	Т	Ж	15	1 st (лицей)	Зрително увреждане
24	Л	М	16	2 nd (лицей)	Зрително увреждане
25	Д	Ж	16	2 nd (лицей)	Зрително увреждане
26	А	М	14	3 rd (гимназия)	Слухово увреждане
27	Г	М	14	3 rd (гимназия)	Слухово увреждане
28	П	М	14	3 rd (гимназия)	Слухово увреждане
29	С	М	14	3 rd (гимназия)	Слухово увреждане
30	А	Ж	14	3 rd (гимназия)	Слухово увреждане
31	Е	М	15	1 st (лицей)	Слухово увреждане
32	Д	М	15	1 st (лицей)	Слухово увреждане

33	С	М	15	1 st (лицей)	Слухово увреждане
34	К	Ж	16	2 nd лицей)	Слухово увреждане
35	Ф	Ж	16	2 nd (лицей)	Слухово увреждане
36	Е	М	17	3 rd лицей)	Слухово увреждане
37	Х	М	17	3 rd (лицей)	Слухово увреждане
38	Д	М	17	3 rd (лицей)	Слухово увреждане
39	К	Ж	18	3 rd (лицей)	Слухово увреждане
40	А	М	14	3 rd (гимназия)	Двигателно увреждане
41	К	Ж	14	3 rd (гимназия)	Двигателно увреждане
42	И	М	15	1 st (лицей)	Двигателно увреждане
43	А	М	15	1 st (лицей)	Двигателно увреждане
44	М	Ж	15	1 st (лицей)	Двигателно увреждане
45	Е	М	15	1 st (лицей)	Двигателно увреждане
46	Г	М	16	2 nd лицей)	Двигателно увреждане
47	С	М	16	2 nd (лицей)	Двигателно увреждане
48	Е	Ж	16	2 nd (лицей)	Двигателно увреждане
49	З	Ж	16	2 nd (лицей)	Двигателно увреждане
50	К	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
51	С	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
52	Г	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
53	П	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
54	А	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
55	И	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
56	Ф	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
57	Е	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
58	Г	М	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
59	К	Ж	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
60	М	Ж	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
61	Е	Ж	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
62	Н	Ж	17	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане
63	А	М	18	3 rd (лицей)	Двигателно увреждане

Таблица 1. Участници в изследването

3.4. Методи

За нуждите на това изследване бяха използвани следните методи:

1. Проучване на специалната литература по изследвания проблем.

2. Анализ на училищната документация.
3. Въпросник.
4. Наблюдение.
5. Статистически, количествен и качествен анализ и интерпретация на получените данни и резултати.

3.5. Методология на изследването и процедура

В изследването за „древногръцката литература и учениците със специални образователни потребности“ ще представим чрез научен подход тези параметри, които са необходими за разработване и прилагане на методологическата рамка на изследването, с която да гарантираме валидността и надеждността на тези данни. Целта на изследването, задаването на въпросите и нулевите хипотези, които са избрани в дисертацията, са подробно описани в предходната глава.

Ще бъде представена рамка на изследването, изборът и причината за избора на изследователските техники. Ще бъде обяснен и процесът на избор на източници на данни за събиране на материала, подборът и изграждането на инструмента за събиране на материалите (от въпросника), подбора на методите за анализ и обработка на самите данни. Накрая ще бъдат анализирани внимателно въпросите, дали са достатъчно валидни и надеждни за настоящото изследване.

Въпросникът се основава на три части. Демографията не се счита за една от тях, поради факта, че тези елементи съставляват качеството на изследването на извадката. Трите части се отнасят за уврежданията, а именно слепота, глухота и двигателни увреждания. За всяко има твърдения, свързани с увреждането и начина, по който се описва в древногръцката история.

Преди самият въпросник, ще бъдат зададени три отделни въпроса, за да бъде установено какви знания (или незнания) имат участниците относно хората с увреждания в древногръцката литература.

Първата част, която се отнася за „слепота“, е разделена на 3 подкатегории. Първата категория (четири въпроса / изявления) е за слепия поет Омир, втората (пет твърдения) за Пророчеството в гръцкия мит (общо и конкретно), а последният (три твърдения) е за чувствата, които „слепотата“ , може да предизвика у човек. Изключително важно е, да се има предвид, че „слепотата“ в древногръцките митове, се отнася за всички ученици, било то слепи, глухи / с увреден слух или с двигателни

увреждания. В древността „слепотата“ е било общо название за хората с увреждания. Крайна цел беше да се избегне едностранността на нашето проучване.

Втората част е свързана с „глухота / увреждане на слуха“, която е разделена на четири подкатегории. Разделихме частта на подкатегории, защото глухотата изобщо не е позната в древногръцката литература. Първите шест въпроса / изявления, се отнася за самото увреждане и неговото възприемане в Древна Гърция, както и за някои твърдения, свързани с увреждането като цяло. Във втората категория (три твърдения) е споменат древногръцкият автор Платон, който е първият автор в света, който въвежда това увреждане в своите творби. Третата категория (два изявления) „демонстрира“ особен вид глухост в древногръцката литература, въведена от известния историк-писател Херодот, и начина, по който неговият баща е възприемал „странното“ увреждане. Последната (три твърдения) засяга чувствата, които тази инвалидност предизвиква и начина, по който учениците с различни увреждания я възприемат днес. Освен това, се следва същата процедура като за слепотата, свързана с респондентите, като се разгледа общо разбиране за „глухота / увреждане на слуха“ в наши дни.

Същите методи бяха приложени и за третата част, която е свързана с „двигателните увреждания“. Тази част е разделен на три подкатегории. Първата (осем твърдения) коментира Хефест и факта, че е куц. Втората (три твърдения) се занимава с „джуджетата“ (малките хора) и тяхното съществуване в творчеството на Аристотел. Последната (три твърдения) засяга чувствата, които тази инвалидност предизвиква и начина, по който учениците с различни увреждания я възприемат днес. Освен това, се следва същата процедура както за първата и втората част, отнасяща се до респондентите, като се разгледа общо разбиране за „двигателните увреждания“ в наши дни.

3.5.1. Процедура на изследването

Методът на изследване, избран за пилотното проучване, е количественият метод за обработка на данни, тъй като той добър за събирането и тълкуването на първоначални данни, които могат да бъдат количествено определени, например да бъдат представени под формата на отделни единици. Те, на свой ред, могат да бъдат сравнени с други единици, като се използва програмата за статистически данни SPSS.

Методът за изследване на качеството не е избран, защото този конкретен метод се отнася повече до разбирането на причините на даден проблем, както и за изучаването на начина на мислене и поведението.

За разлика от качествения метод за анализ, количественият метод се основава на събирането на количествени данни от пробите на целевата група, използвайки структурирани въпросници. Целта на този вид изследвания е да се извлекат статистически резултати и заключения, които обясняват поведението на цялата целева група. В повечето количествени изследвания е дадена възможност за обобщаване на резултатите от изследваните случаи.

3.5.2. Описание на процедурата и събирането на данни

Подходът, който беше използван, е „проба за проверка на малко верооятност/невъзможност“, защото има ограничение в законите за „Защитата на личните данни“. Този избор е най-подходящ за изследователя, предвид факта, че този тип подход позволява да се изберат лица, които са достъпни, удобни и обикновено представляват характеристика, която изисква вниманието на изследователя. В този случай се избират ученици с увреждания, които притежават характеристиките, необходими за провеждането на изследванията - слепота, глухота и двигателни увреждания. В някои случаи този подход позволява да се включат участници, които са доброволци, и да се съгласят да бъдат проучени. „Невъзможността“ за вземане на проби предлага два популярни подхода за вземане на такива проби. Първият е удобен, а вторият е стил „снежна топка“. Изследователят е избрал първия за своето проучване, а участниците са готови и на разположение за изследването. В този случай изследователят не може да се позовава на това, че тези участници са представители на населението. Въпреки това извадката може да предложи полезна информация, за да могат да се отговорят на някои въпроси и научните хипотези (Creswell, 2016).

Използваният въпросник беше даден на място (“in situ”). Изследователят посети Ретимно, Храклион и Ханя в три различни уикенда на септември 2016 г. и раздаде въпросниците на участниците. За нуждите на незрящите ученици въпросникът се преобразува на брайлов език от изследователя, който притежава Брайлов сертификат. За всички останали участници, необходимите въпроси, които трябваше да бъдат прочетени от тях, бяха прочетени от изследователя.

Тонът на гласа на изследователя беше спокоен, без напрежение, за да се избегне подсказването на отговорите на участниците. Освен това, за глухите ученици имаше преводач на гръцки жестови език. Изследователят владее гръцки жестови език, но не му бе позволено да го използва, тъй като не притежава диплома. Въпреки това бе налице активно партньорство между изследователя и преводача по време на изследването. През октомври 2016 г. изследователят посети Атина три пъти, за да следва същата процедура като на Крит. Въпросниците бяха дадени на участниците на място (“in situ”) и беше следвана същата процедура, която описахме. Всички участници, независимо от техните увреждания, бяха помолени да отговорят на всички въпроси във въпросника.

3.5.3. Изследователски инструментариум

Като средство за събиране на данни в количественото изследване, беше използван въпросник, който е най-рентабилният начин за събиране на данни, а неговото важно предимство се счита за единна референтна рамка.

Въпросникът се състои от тридесет (30) близки по смисъл въпроса. Въпросите от затворен тип осигуряват висока степен на обективност, лесно се отговаря на тях и се постига бързина. Налице са и други предимства, като лесно попълване, ограничаване на дължината на въпроса, получаване на обективна информация и накрая -лесно кодиране и анализиране (Creswell, 2016).

Друга особеност на въпросника е, че всичко ще бъде анонимно, както се изисква във всяко емпирично проучване. Въпросникът е включен в Приложение А на дисертацията и неговите въпроси са свързани с демографски данни (пол, възраст, местоживеене, вид увреждане, причина и време на поява на увреждането, училище, в което участниците учат), докато останалите са изготвени въз основа на категориите, произтичащи съответно от изследователските въпроси и хипотези. За удобство на изследователя събраните данни бяха групирани пропорционално на уврежданията на ученика. Първата категория се отнася до познавателни елементи, които са достъпни за участниците във връзка с уврежданията, отнасящи се до древноръцката литература. Втората категория се отнася до информация, дадена от конкретни извадки, в които се появяват герои с увреждания, сравнени с уврежданията на извадката. Третата категория се отнася до емоционалната реакция, която уврежданията в древногръцка литература предизвикват у хората в наше време.

Всички въпроси се основават на информация, изведена от предишни проучвания, които са прегледани от изследователя и се отнасят най-вече до международната литература.

Въпросникът бе раздаден съгласно изискванията за емпирични проучвания, като към него нямаше информативно писмо поради факта, че бе раздаден на място. Въпреки това, на началната страница са предоставени информативни разяснения и общи насоки. Учениците бяха помолени да отговорят на въпросите според познанията си. Освен това, бяха положени много усилия за форматиране на въпросника, тъй като въпросите, на които участниците следва да отговорят, трябва да се разграничават по яснота и точност. Поради тази причина беше направен опит да се подпомогне попълването на въпросника. По този начин се избегнаха, доколкото е възможно, възможни външни проблеми, като умора, безразличие към попълване на въпросника или даване на случайни отговори.

Във въпросника бе използвана скалата на Ликерт. Скалата на Ликерт (Likert) е скала на мнение и поведение. Важно е използваните критерии, на които съответстват оценките на скалата, да бъдат кратки, ясни и написани на разбираем език, да не съдържат обобщения и да обхващат всички възможности на отговори.

Скалата на Ликерт е практичен и бърз инструмент за оценка. Най-често се използва за оценка на проведения урок и на самия учител, а не за оценка на работата на учениците (Hasson, Arnetz 2007). В настоящото изследване учениците със специални образователни потребности ще оценят уврежданията, описани в древногръцката литература.

3.6. Валидност и надеждност

3.6.1. Валидност

Валидността на скалата измерва степента, до която резултат достига, в сравнение в целевия резултат. В настоящото проучване ще бъде направен опит да се гарантира валидността на въпросника, както и валидността на проучването да е с доста висока степен на сигурност, относно това какво се посочва за в действителност при събраните първи данни и начина, по който се анализира изследователския процес (Creswell, 2016). Валидността на въпросника зависи единствено от неговото съдържание, пригодността на критериите и структурата му. Освен това, въпросникът се характеризира със стабилност и последователност и е

надежден и правилно измерва характеристиките, за които е изграден. Той е създаден въз основа на различни части (общо три) и ясни критерии, основани на изследователските въпроси и изследователските хипотези. Освен това, нещата са представени по функционален, ясен и познат начин за целевата група, така че въпросите могат да бъдат лесно разбрани, без да е необходимо специално усилие или допълнителни насоки.

3.6.2. Надеждност

Надеждността или точността на въпросника се отнасят до стабилността или съгласуваността, с която въпросникът измерва значението или променливата, за която се отнася. Подобряването на надеждността на въпросника включва намаляване на случайните грешки (Creswell, 2016).

За да се постигне добра надеждност в проучването, бяха сметени за необходими редица критерии.

а) Да се информират учениците на място- за целта на проучването и да бъдат уверени, че най-първите данни на въпросника ще бъдат анонимни и няма да бъдат използвани за други цели.

б) Категориите и критериите на въпросника са ясно формулирани, инструкциите за попълване са ясни, условията за събиране на данни са идеални, а взаимодействието между запитващите и респондентите, които биха повлияли на ситуацията, е възможно най-малко (Bird, 1999, p. 90).

в) При получаване на въпросниците ще бъде извършена проверка на място, за да се идентифицират незабавно недостатъците или грешките и да се избегнат факторите, които биха позволили на изследвателя да направи грешки. Въпросниците, които показват някакво „странно“ поведение (обърквания нарочно, шеги и т.н.), ще бъдат отхвърлени от изследвателя.

г) И накрая, използването на статистическата програма SPSS.17.0 и анализа чрез α (алфа) на Cronbach, както и данните, получени от отговорите, допълнително ще гарантират надеждността на изследването (Creswell, 2016).

3.7. Ограничения на изследването

Възможните ограничения на изследването са разгледани в тази подглава, включвайки и възможността да не е отговорено адекватно на изследователските въпроси чрез извадката и чрез метода на изследване. Както беше посочено,

изследването се отличава с редица инициативи и дейности, предприети от изследвателя. Очевидно не би било възможно да се изучават ученици със специални образователни потребности, които посещават различни видове училища, общообразователни училища или специални училища. Изследвателят направи списък на средните училища, в които има ученици със СОП, но училищата не бяха склонни да участват в изследването, въпреки че им бе гарантирано, че данните ще бъдат анонимни и никой няма да има достъп, въпреки информативното писмо. Отговорът на училищата беше отрицателен. Това от своя страна се отрази на процеса, необходим за гръцкото министерство на образованието. Заявлението, което изследвателят беше нужно да представи на гръцкото министерство на образованието, трябва да се допълни със специфичните структури - училищата, които изследвателят иска да посети. Без да разполага с тези данни, изследвателят не би могъл да направи проучване сред държавните средни училища. Това е причината, поради която изследвателят се насочи към стари и авторитетни асоциации. Тези асоциации са признати от гръцкото правителство и тяхната цел е да защитят правата на хората с увреждания и да защитават правото на добро качество на живот.

Броят на учениците с увреждания също може да се приеме като спънка в изследването. Поради различните инициативи в различните региони в страната, констатациите от това проучване не могат да бъдат обобщени за всички незрящи, глухи ученици и ученици с двигателни увреждания, които учат в средните училища в Гърция. Въпреки това, статистическата програма, помогна на изследвателя да стигне до заключения, които са от решаващо значение.

Глава 4

Анализ на данните и резултатите

С помощта на програмата SPSS 17.0 ще се извърши статистическа обработка и анализ на данните. Тази програма има пакет за статистически анализ на данни, който ще предостави на изследователя възможност да генерира отчети, да анализира и моделира данни от изследвания и да представя графики. Използвана е описателната статистика за анализа на данните, както и тестът на Chi-квадрат за специфични променливи – по-специално за променливите, свързани с емоциите-чувства, които героите с увреждания създават сред участниците.

Тест за chi-квадрат (chi-squared), също познат като χ^2 тест, е всеки тест за статистическа хипотеза, при който разпределението на извадката на статистическата тест е chi-квадрат разпределение, когато нулевата хипотеза е вярна. Тестовите на chi-квадрат често се конструират от сумата на квадратните грешки или чрез проба. Тестовите статистики, които следват chi-квадрат разпределение, произтичат от предположение за независими нормално разпределени данни, което е валидно в много случаи поради централната гранична теорема. Тест с chi-квадрат може да се използва за отхвърляне на нулевата хипотеза и, че данните са независими. Също така, при chi-квадрат тестът разпределението на извадката (ако нулевата хипотеза е вярна) може да се направи за приблизително разпределение ако е достатъчна големината на извадката. Тестът chi-квадрат се използва, за да се определи дали има значителна разлика между очакваните честоти и наблюдаваните честоти в една или повече категории. Chi-квадрат тестът е най-подходящият статистически тест за анализ на данните поради факта, че броят на участниците не е достатъчно голям.

Chi-квадрат тестът ще помогне да се отхвърлят или сертифицират нулевите хипотези, предложени от изследователя. Освен това, асимптотичното значение ще покаже дали има значима връзка между независимата променлива (при специфична слепота, глухота и двигателните увреждания) и зависимите променливи (чувства-емоции, които спредизвикват героите от древногръцката литература за учениците със специални образователни потребности)..

4.1. Резултати

Както бе споменато в предишната глава, въпросникът се състои от петдесет въпроса, от които шест въпроса се отнасят до демографските данни, които са наистина важни за анализа. Те ще бъдат използвани, за да се направят корелации със зависимите стойности, създадени въз основа на изследователските въпроси.

А. Демографски данни

Сред демографските елементи, е от голямо значение да се посочи разпределението, което съществува между „изследваните” увреждания и променливата „по какъв начин е възникнало увреждането”. Тази корелация ще покаже дали участниците са наясно с уврежданията, които имат (слепота, глухота, двигателни увреждания) и дали ги възприемат. Това е включено в таблиците по-долу.

Вид увреждане = слепота

Как получихте увреждането си?

N	Валиден	25
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Стандартно отклонение		

а. вид увреждане = слепота

Таблица 2. Поява на зрителното увреждане

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	От раждането си	10	40,0	40,0	40,0
	При инцидент	15	60,0	60,0	100,0
Общо		25	100,0	100,0	

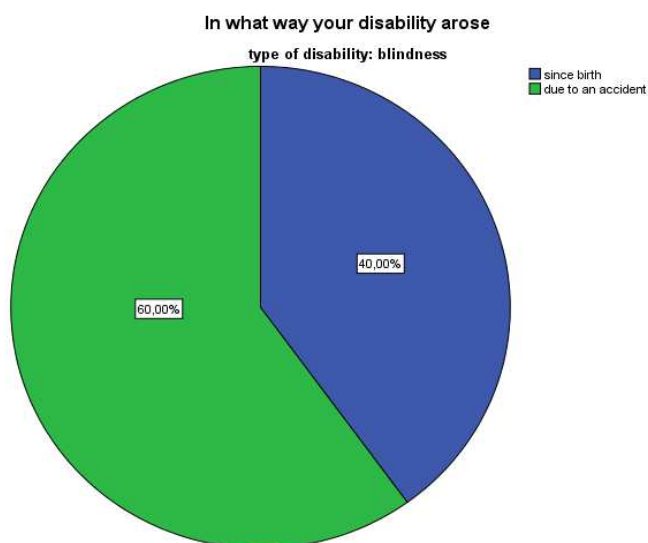
а. Вид увреждане = слепота

Таблица 3. Получаване на увреждането

Като се имат предвид резултатите, които представляват групата на слепите ученици, може да се предположи, че слепите ученици са по-близо до реалността поради факта, че са осъзнали своето увреждане и са били адаптирани с увреждането си, като петнадесет от тях 60 %, заявяват, че инвалидността им е поради инцидент, който се е случил в живота им. От друга страна, десет ученици (40%) заявяват, че са били слепи от раждането си. Анализирайки тази стойност, може да се предположи,

че има някои ученици, които са имали възможност да виждат и техните отговори могат да се формират пропорционално на този фактор.

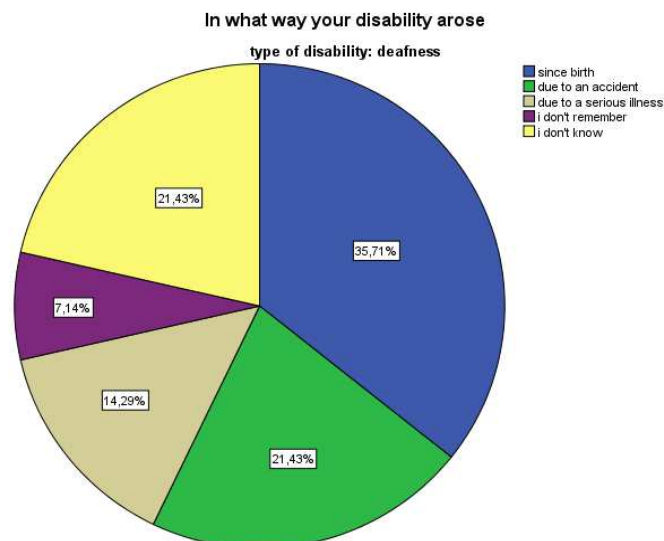

Графика 1. Поява на увреждането

Дадените отговори от глухите ученици се различават и се разделят на няколко стойности, както показват таблиците. По-конкретно, мнозинството (35,71%) заявяват, че са глухи от раждането си. Трима ученици са отговорили, че са оглушали поради инцидент (21,43%), а други трима са заявили, че не знаят как е възникнало тяхното увреждане (21,43%). Това, което следва, е стойността „поради сериозно заболяване”, която намери двама поддръжници (14,29%), но има и един глух ученик, който декларира, че не си спомня. Това може да се тълкува като несигурност от страна на респондента, което означава, че той вероятно не е бил приспособен към увреждането си .

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	От раждането си	5	35,7	35,7	35,7
	При инцидент	3	21,4	21,4	57,1
	Общо	2	14,3	14,3	71,4
	Не помня	1	7,1	7,1	78,6
	Не знам	3	21,4	21,4	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане = глухота **Таблица 4. Поява на глухота/ увреден слух**

Графика 2. Поява на слепота/ увредено зрение

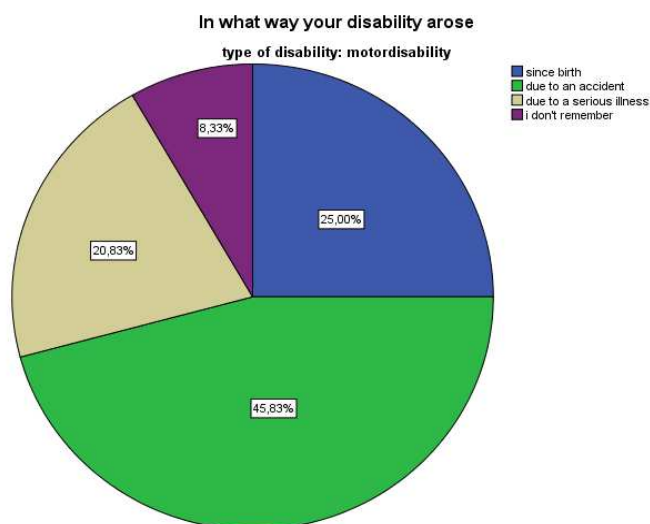
Според учениците с двигателни увреждания, дадените отговори показват, че по-голямата част (11) от тях стават инвалиди поради инцидент. Както е показано на графиката, процентът е близо до 50%, което е висок процент пропорционално на броя на учениците, които са с двигателни увреждания. Следват учениците, които заявяват, че от раждането си са с увреждане, като процентът достига 25%. Процентът, при който учениците са посочили, че се инвалидизирали поради сериозно заболяване е 20,8%. От друга страна има двама ученици, които заявяват че не знаят по какъв начин е възникнало тяхното увреждане (8,3%).

Статистика

N	Валиден	24
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Стандартно отклонение		

а. Вид увреждане= двигателно увреждане

Таблица 5. Средни стойности - По какъв начин получихте увреждането си

Графика 3. Поява на увреждането

Втората част от въпросника е свързана с текстове, които се занимават със съответните увреждания. Първата група увреждания, която ще бъде анализирана, е слепота, слепи герои или само позоваване на увреждането като важен елемент в творбата. Тази категория се състои от петнадесет въпроса (от 10 до 24). Целта е да се разбере по какъв начин учениците с различни увреждания разбират и интерпретират слепотата, дори те самите да не страдат от този тип увреждане.

Вид увреждане – слепота

		Статистика				
		Знаете ли кой е Омир	Знаете ли, че Омир е бил сляп	Увреждането му е пречело на писането на творби	Омир описва герои с увреждания в творбите си	Пророците са най-честите герои с увреждания в творбите на Омир
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			1,00	1,00	5,00	5,00
Вид			1	1	5	5
Стандартно отклонение			,374	,913	,707	1,013

		Статистика				
		Прорицателските им качества са пряко свързани със слепотата им	Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им	Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества	Пророците са полезни за морала на хората
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0

Медиана		3,00	4,00	4,00	5,00
Вид		3	4	4	5
Стандартно отклонение		,759	,000	,374	,510

Статистика

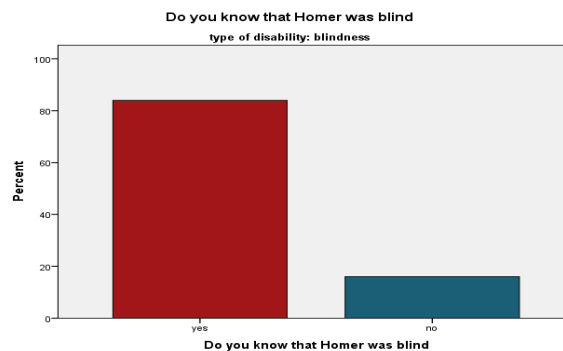
		Слепите пророци са се радвали на известно уважение	Липсата на зрение е свързана с мъдрост и умение за правилно отсъждане	Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	Слепотата в древната литература кара хората да изпитват изолация	Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			5,00	2,00	2,00	2,00
Вид			5	2 ^b	2	3
Стандартно отклонение			,557	,690	,957	,954

а. Вид увреждане – слепота

б. Съществуват множество възможности. Показана е най-малката стойност

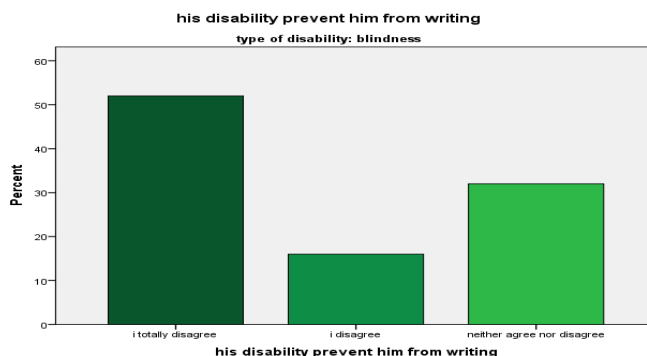
Таблица 6. Първа суб-ос-

Особено странни са отговорите на въпрос 11, който се отнася до слепотата на Омир. Някои от слепите ученици не знаят, че Омир е бил сляп. По-конкретно четирима ученици от двадесет и пет не знаят за слепотата на поета, като процентът е 16%, както е посочено съответно в следващата таблица и графика.

Графика 4. Познание за слепотата на Омир

Следват резултатите, които се отнасят до въпрос 12. Слепите ученици бяха помолени да изкажат съгласието си към твърдението за това дали слепотата на Омир го е възпрепятствала да пише. Техните отговори се очаквани, като тринадесет от тях са напълно несъгласни с това твърдение, а четирима просто не са съгласни (16%), Все пак осем ученици изразяват неутралност, като процентът им е 32% .

Графика 5. Влияние на слепотата върху писането на творби от Омир

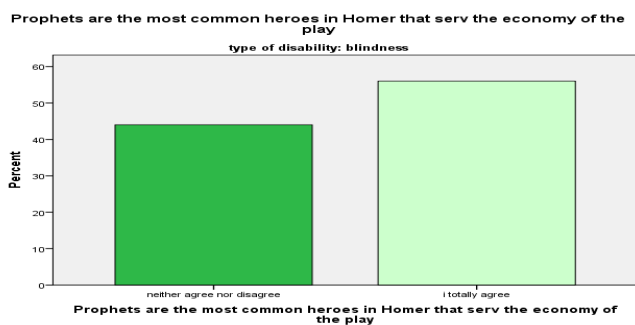
Следващият набор от въпроси засяга пророчеството в гръцките митове.

Първият въпрос е свързан с това дали пророците, които са били слепи, са най-често срещаните герои, използвани от Омир в неговите пиеси. Това може да се тълкува - пряко – като социални компетенции на слепите пророци. Резултатите показват, че по-голямата част от извадката „е напълно съгласна” и 44% изразяват неутралност – единадесет слепи ученици.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	11	44,0	44,0	44,0
	Напълно съгласен	14	56,0	56,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

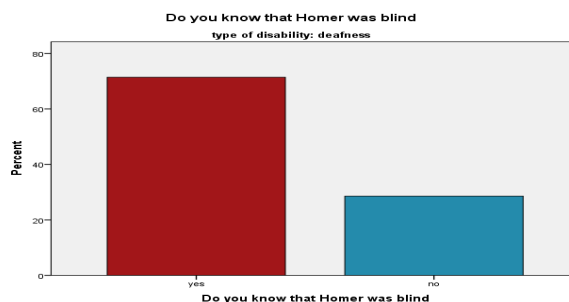
а. Вид увреждане – слепота

Таблица 7. Слепите пророци са често срещани герои у Омир

Графика 6. Слепите пророци са чести герои в творбите на Омир

Втората група, която беше помолена да отговори на въпросите, беше групата на глухите ученици, от които десет отговориха, че знаят, че поетът Омир е сляп, а 28,6% не знаят.

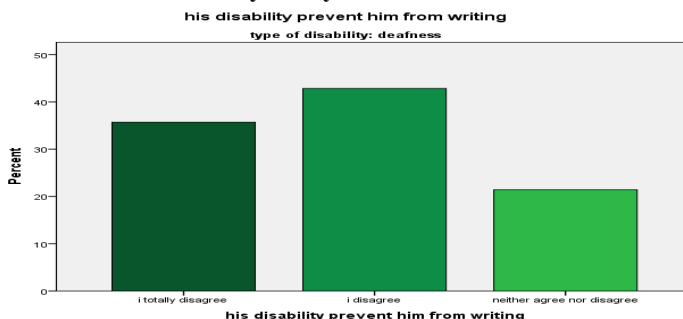
Графика 7. Познание върху факта, че Омир е слеп от глухите ученици

На твърдението, че увреждането на Омир го е възпрепятствало да пише, мнозинството от глухите ученици (42,9%) не са съгласни с него. От друга страна, пет ученици напълно не се съгласиха, а 21,4% изразиха своята неутралност, както е посочено в таблицата и графиката по-долу.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Напълно несъгласен	5	35,7	35,7	35,7
	Несъгласен	6	42,9	42,9	78,6
	Нито съгласен, нито несъгласен	3	21,4	21,4	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 8. Влияние на слепотата на Омир върху дъможностите му да пише според глухите ученици

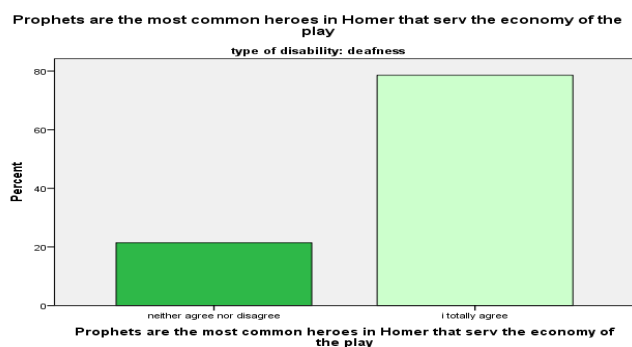
Графика 8. Влияние на слепотата на Омир върху възможностите му да пише според глухите ученици

Що се отнася до въпросите, отнасящи се до пророчеството в гръцките митове, единадесет глухи ученици подкрепят твърдението, че пророците са най-често срещаните герои в Омировите творби. 21,4% не са съгласни с твърдението.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	3	21,4	21,4	21,4
	Напълно съгласен	11	78,6	78,6	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

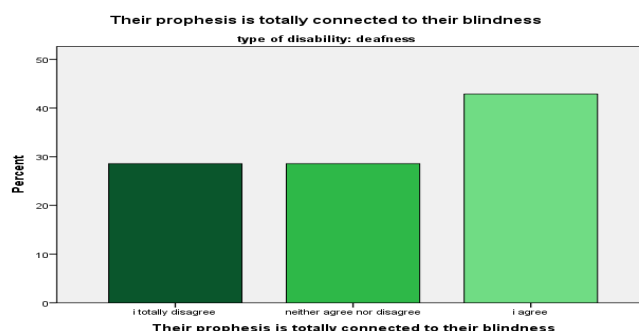
а. Вид увреждане – глухота

Таблица 9. Присъствие на слепите пророци в творбите на Омир според глухите ученици

Графика 9. Присъствие на слепите пророци в творбите на Омир – според глухите ученици

На въпроса дали слепотата е свързана с пророчеството, резултатите варират. По-специално отговорите са разделени в три направления: съгласие, несъгласие и неутрално отношение. По-голямата част от глухите ученици (42,9%) подкрепят факта, че пророчеството е напълно свързано със слепотата нещо, което не е подкрепено от слепите ученици. Четири ученици не са съгласни с това твърдение, докато 28,6% нито са съгласни, нито несъгласни.

Графика 10.Връзката между слепотата и пророчеството – според глухите ученици

Третата група, участваща в изследването, е съставена от ученици с двигателни увреждания. Всички ученици заявяват, че познават името на Омир (100%). Същите са резултатите на твърдението „Знаете ли, че Омир е бил сляп”, като 23 от участниците потвърждават информираността си, с изключение на един ученик, който не е знаел този факт.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Да	23	95,8	95,8	95,8
	Не	1	4,2	4,2	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 10. Познание за това, че Омир е бил сляп според учениците с двигателни увреждания

Има ясно изразена тенденция на съгласие относно това, че Омир използва герои с различни видове увреждания в творбите си (66,7% съгласие + 20,8% пълно

съгласие), въпреки че трима от двадесет и четири ученици изразяват своята неутралност, както се вижда в следващата таблица и графика.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	3	12,5	12,5	12,5
	Съгласен	16	66,7	66,7	79,2
	Напълно съгласен	5	20,8	20,8	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 11. Използване на герои с увреждания в творбите на Омир според учениците с двигателни увреждания

Медиана 5 в следващата таблица, разкрива, че субектите са напълно съгласни, че слепите пророци често присъстват в творбите, въпреки че един немалък брой участници (41,7%) изразяват неутралитет с това твърдение.

Статистика

Пророците са най-честите герои с увреждания в творбите на Омир

N	Валиден	24
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Проценти	25	3,00
	50	5,00
	75	5,00

а. вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 12. Присъствие на пророците в творбите на Омир

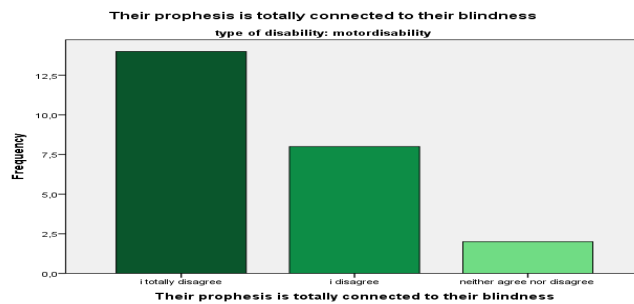
		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Напълно несъгласен	14	58,3	58,3	58,3
	Несъгласен	8	33,3	33,3	91,7
	Нито съгласен, нито несъгласен	2	8,3	8,3	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 13. Връзка на слепотата с пророческите качества според учениците с двигателни увреждания

Повечето от участниците (58,3%) са напълно несъгласни, че пророческите способности са изцяло свързани със слепотата на пророците, разграничавайки уврежданията от способностите. Осем ученици не се съгласиха, а двама изразиха неутралното си отношение към това твърдение.

Графика 11. Връзка между слепотата и пророческите способности според учениците с двигателни увреждания

Резултатите от следващите твърдения – а именно 11, 12, 13- от суб-оста, свързана със слепотата, ще бъдат представени в края, за всички ученици, независимо от тяхното увреждане. Не е направен анализ на резултатите за всеки тип увреждане поотделно. Въпросът трябва да бъде представен по малко по-различен начин, за да се определи дали резултатите от проучването са валидни. По-специално ще се използва тестът хи-квадрат. Чрез кръстосано табулиране ще бъдат дадени резултатите от онговорите, докато хи-квадрат ще покаже валидността на резултатите (това се случва в случай, че всички клетки са до 20%). В противен случай резултатите няма да бъдат валидни. Тази диференциация е поради факта, че ще бъде интригуващо да се види дали мненията на учениците с различни видове увреждания са свързани или не. Въпросите, които ще бъдат обяснени чрез споменатата по-горе процедура, се отнасят до твърдения с положително съдържание по отношение на слепотата на пророците.

Crosstabulation

Вид увреждане	Слепотата	Брой	Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	
			Никога	Винаги
Вид увреждане	Слепотата	Брой	21	4
		% в рамките на вида увреждане	84,0%	16,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	50,0%	19,0%
	Глухота	% от общо	33,3%	6,3%
		Брой	7	7
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%
	Двигателно увреждане	% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	16,7%	33,3%
		% от общо	11,1%	11,1%
		Брой	14	10
		% в рамките на вида увреждане	58,3%	41,7%

	% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	33,3%	47,6%
	% от общо	22,2%	15,9%
Общо	Брой	42	21
	% в рамките на вида увреждане	66,7%	33,3%
	% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	100,0%	100,0%
	% от общо	66,7%	33,3%

Вид увреждане * Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи

Crosstabulation

Вид увреждане	Слепота	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	22,2%
		% от общо	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	24
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	38,1%
		% от общо	38,1%
Общо	Брой	63	
	% в рамките на вида увреждане	100,0%	
	% Към пророците е имало негативно отношение заради това, че са слепи	100,0%	
	% от общо	100,0%	

Таблица 14. Негативно отношение към пророците поради това, че са слепи

В таблица 6 са дадени графичните стойности на отговорите. Както беше посочено, мнозинството (21) от слепите ученици (84%) отговориха „никога“ на изявлението „Пророците са били третирани отрицателно поради тяхната слепота“, докато 50% от общия брой на глухите ученици подкрепиха това твърдение и 58 3% от учениците с двигателни увреждания. От друга страна, останалата половина от глухите ученици (50%) подкрепиха факта, че пророците са третирани по негативен начин поради тяхната слепота, както и четирима незрящи ученици, и 42,8% от учениците с двигателни увреждания. Chi-Square на Pearson показва, че резултатите са валидни. Асимптотичната значимост е 0,53, което означава, че съществува зависимост между независимите променливи (тип увреждания: слепота, глухота и моторни увреждания) и зависимата променлива, която се отнася до отрицателното отношение към пророците поради тяхната слепота. Тоест има висока корелация

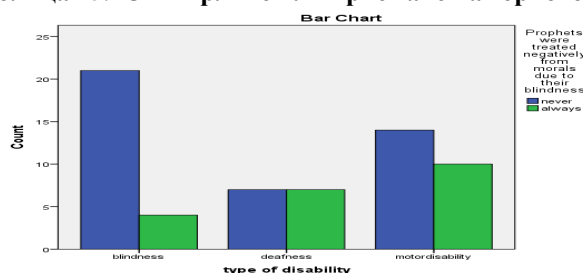
между зададените променливи. Съответно, нулевата хипотеза, зададена от изследователя, се отхвърля.

Chi-Square Тестове

	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пиърсън	5,880 ^a	2	,053
Коефициент на вероятност	6,208	2	,045
Линейна асоциация	3,626	1	,057
N на валидните случаи	63		

a. 1 клетка (16,7%) очаквана стойност под 5. Минималната очаквана стойност е 4,67.

Таблица 15. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 12. Негативно отношение към пророците поради слепотата им

Вид увреждане * Негативно отношение към пророците поради тяхната сила и влияние Crosstabulation

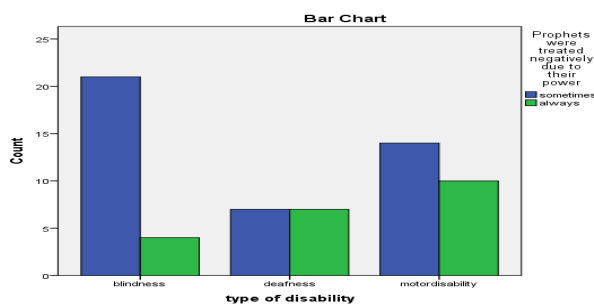
Вид увреждане	Слепота	Брой	Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им		Общо
			Понякога	Винаги	
Вид увреждане	Слепота	Брой	21	4	25
		% в рамките на вида увреждане	84,0%	16,0%	100,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им	50,0%	19,0%	39,7%
		% от общо	33,3%	6,3%	39,7%
	Глухота	Брой	7	7	14
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%	100,0%
		% Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им	16,7%	33,3%	22,2%
		% от общо	11,1%	11,1%	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	14	10	24
% в рамките на вида увреждане		58,3%	41,7%	100,0%	
% Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им		33,3%	47,6%	38,1%	
% от общо		22,2%	15,9%	38,1%	
Общо	Брой	42	21	63	
	% в рамките на вида увреждане	66,7%	33,3%	100,0%	
	% Към пророците е имало негативно отношение заради силата и влиянието им	100,0%	100,0%	100,0%	
	% от общо	66,7%	33,3%	100,0%	

Таблица 16. Негативно отношение към пророците поради силата и влиянието им

Chi-Square Тестове			
	Стойност	Df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийрсън	5,880 ^a	2	,049
Коефициент на вероятност	6,208	2	,045
Линейна асоциация	3,626	1	,057
N на валидните случаи	63		

a. 1 клетка (16,7%) очаквана стойност под 5. Минималната очаквана стойност е 4,67.

Таблица 17. Отхвърляне или приемане на по-горното твърдение

Графика 13. Негативно отношение към пророците поради силата и влиянието им

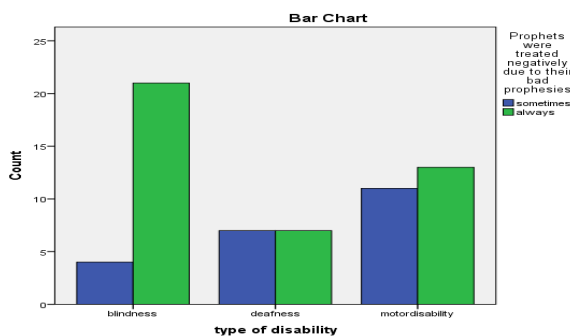
Следващото твърдение имаше за цел да се проучи дали субектите смятат, че Пророците са били третирано отрицателно поради лошите им пророчество или тяхното увреждане. Първата част от въпроса беше повдигната по-рано в изследователската част, като повечето от субектите, независимо от вида на увреждането им, напълно не се съгласиха с твърдението, че пророците са били третирано отрицателно поради тяхната слепота. Следователно, техните лоши пророчества се считат за истинска причина за тяхното отхвърляне? По-голямата част от слепите ученици (21) твърдят, че това „винаги“ се е случвало в древногръцките текстове, като седем от четиринадесетте глухи ученици споделят същото мнение. Най-накрая мнозинството от учениците с двигателни увреждания (54,2%) подкрепят стойността „винаги“ за причината за негативното отношение на пророците.

Вид увреждане * Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества Crosstabulation

		Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества		Общо	
		Понякога	Винаги		
Вид увреждане	Слепота	Брой	4	21	25
		% в рамките на вида увреждане	16,0%	84,0%	100,0%

	% Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества	18,2%	51,2%	39,7%
	% от общо	6,3%	33,3%	39,7%
Глухота	Брой	7	7	14
	% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%	100,0%
	% Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества	31,8%	17,1%	22,2%
	% от общо	11,1%	11,1%	22,2%
Двигателно увреждане	Брой	11	13	24
	% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%	100,0%
	% Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества	50,0%	31,7%	38,1%
	% от общо	17,5%	20,6%	38,1%
Общо	Брой	22	41	63
	% в рамките на вида увреждане	34,9%	65,1%	100,0%
	% Към пророците е имало негативно отношение заради тежките (отрицателни) пророчества	100,0%	100,0%	100,0%
	% от общо	34,9%	65,1%	100,0%

Таблица 18. Негативно отношение към пророците поради тежките (отрицателните) им пророчества

Графика 14. Негативно отношение към пророците поради тежките (отрицателните) им пророчества

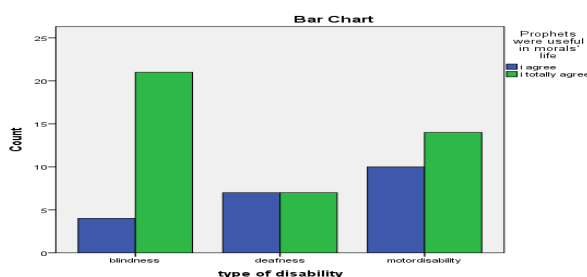
На следващото твърдение "Пророците са били полезни за морала", 21 слепи ученици напълно са се съгласили с това, като се има предвид, че пророците наистина са помогнали за морала в ежедневието. От една страна, те може да са пророкували лоши неща и това да е причина за известно негативно отношение към тях, но тези пророчества нерядко са спасявали животи и моралните ценности. 50% от глухите ученици също се съгласяват с твърдението, както и 58,3% от учениците с двигателни увреждания. Останалите участници с различни видове увреждания

посочиха положителното си отношение към това и по-специално заявиха, че са съгласни с това твърдение. Като цяло, всички ученици се насочиха към позитивни мисли за полезността на пророците в древния гръцки живот.

Вид увреждане * Пророците са полезни за морала в човешкия живот Crosstabulation

		Пророците са полезни за морала на хората		
			Напълно съгласен	Общо
Вид увреждане	Слепота	Брой	Съгласен	
			4	25
		% в рамките на вида увреждане	16,0%	100,0%
		% Пророците са полезни за морала на хората	19,0%	39,7%
		% от общо	6,3%	39,7%
	Глухота	Брой	7	14
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	100,0%
		% Пророците са полезни за морала на хората	33,3%	22,2%
		% от общо	11,1%	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	10	24
		% в рамките на вида увреждане	41,7%	100,0%
		% Пророците са полезни за морала на хората	47,6%	38,1%
		% от общо	15,9%	38,1%
Общо		Брой	21	63
		% в рамките на вида увреждане	33,3%	100,0%
		% Пророците са полезни за морала на хората	100,0%	100,0%
		% от общо	33,3%	100,0%

Таблица 19. Полза от пророците за морала в живота на хората

Графика 15. Полза от пророците за морала в живота на хората

Вид увреждане * Слепите пророци са се радвали на известно уважение Crosstabulation

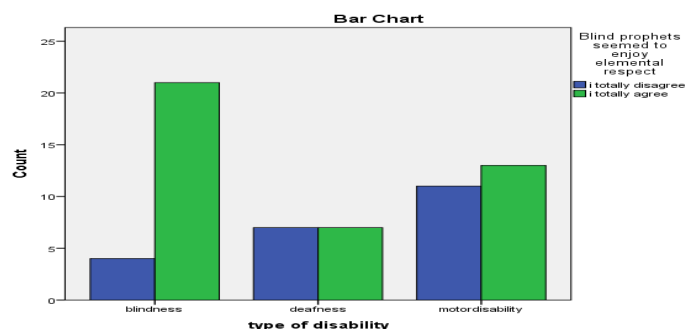
		Слепите пророци са се радвали на известно уважение		
			Напълно несъгласен	Общо
Вид увреждане	Слепота	Брой	Напълно съгласен	
			4	25
		% в рамките на вида увреждане	16,0%	100,0%
		% Слепите пророци са се радвали на известно уважение	18,2%	39,7%
		% от общо	6,3%	39,7%

Глухота	Брой	7	7	14
	% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%	100,0%
	% Слепите пророци са се радвали на известно уважение	31,8%	17,1%	22,2%
	% от общо	11,1%	11,1%	22,2%
Двигателно увреждане	Брой	11	13	24
	% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%	100,0%
	% Слепите пророци са се радвали на известно уважение	50,0%	31,7%	38,1%
	% от общо	17,5%	20,6%	38,1%
Общо	Брой	22	41	63
	% в рамките на вида увреждане	34,9%	65,1%	100,0%
	% Слепите пророци са се радвали на известно уважение	100,0%	100,0%	100,0%
	% от общо	34,9%	65,1%	100,0%

Таблица 20. Пророците са получавали уважение

Анализирайки дали слепите пророци са се радвали на уважение в древната гръцка литература, отговорите на участниците се споделят между две стойности, които съставляват съответно крайно отрицателно мнение и положително мнение. По-точно 84% от слепите ученици напълно са се съгласили с това твърдение, а останалите 16% са напълно несъгласни.

50% от глухите ученици са напълно съгласни, а останалите 50% са напълно несъгласни, което разделя мненията им. Що се отнася до възгледите на третата група, учениците с двигателни увреждания, 65,1% са напълно съгласни, че слепите пророци се радват на уважение, докато останалите 34,9% са напълно несъгласни.

Графика 16. Пророците са се радвали на уважение

По същия начин ще представим и резултатите по отношение на чувствата, които слепотата в древна гръцка литература предизвиква, а именно въпроси 13, 14, 15, 16. Всъщност става въпрос за известно „прехвърляне“ на увреждането в по-ново време и една по-модерна образователна интерпретация. Какво е мнението на

субектите за приемане на увреждането, което се споменава в древните гръцки текстове в по-нови времена? 84% от незрящите ученици не са съгласни с твърдението, че слепотата, както се представя в древногръцката литература, кара хората да се чувстват разочаровани, докато 50% от глухите ученици напълно не са съгласни, а останалите седем ученици изразяват своята неутралност. Освен това по-голямата част от учениците с двигателни увреждания (54,2%) нито са съгласни, нито несъгласни с твърдението. Резултатите са валидни, което се потвърждава и чрез теста Chi-Square. Асимптотичното значение -0,13- показва, че съществува зависимост между независимата променлива и зависимата променлива, както е посочено в следващите таблици и графики.

Вид увреждане * Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование
Crosstab

		Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование		
		Несъгласен	Нито съгласен, нито несъгласен	
Вид увреждане	Слепотата	Брой	21	4
		% в рамките на вида увреждане	84,0%	16,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	53,8%	16,7%
		% от общо	33,3%	6,3%
	Глухота	Брой	7	7
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	17,9%	29,2%
		% от общо	11,1%	11,1%
	Двигателно увреждане	Брой	11	13
		% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	28,2%	54,2%
		% от общо	17,5%	20,6%
Общо	Брой	39	24	
	% в рамките на вида увреждане	61,9%	38,1%	
	% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	100,0%	100,0%	
	% от общо	61,9%	38,1%	

Crosstab

Общо

Вид увреждане	Слепота	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	22,2%
		% от общо	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	24
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	38,1%
		% от общо	38,1%
Общо		Брой	63
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват разочарование	100,0%
		% от общо	100,0%

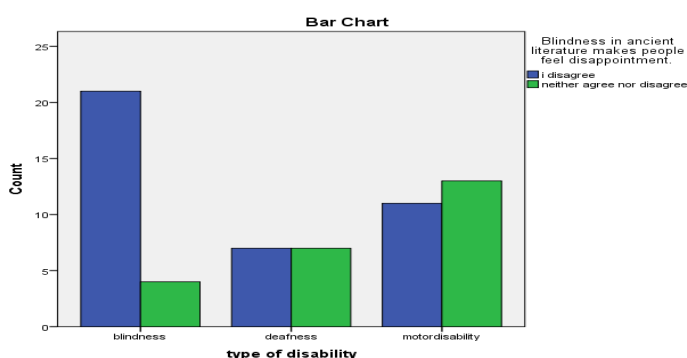
Таблица 21. Чувство на разочарование от слепотата в древногръцките текстове

Chi-Square Тестове

	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийрсън	8,645 ^a	2	,013
Коефициент на вероятност	9,235	2	,010
Линейна асоциация	7,497	1	,006
N на валидните случаи	63		

а. 0 клетки (0,0%) очаквана стойност под 5. Минималната очаквана стойност е 5,33.

Таблица 22. Отхвърляне или приемане на твърдението

Графика 17. Чувство на разочарование от слепотата в древногръцката литература

80% от слепите ученици напълно не са съгласни с твърдението, че слепотата кара хората да се чувстват изолирани, също както и мнозинството от глухите ученици (57,1%) също напълно не са съгласни, а останалите шест глухи ученици изразяват своята неутралност. По-голямата част от учениците с двигателни

увреждания (54,2%) нито съгласни, нито несъгласни с определената променлива. Резултатите са валидни, като това се потвърждава от теста Chi-Square. Асимптотичното значение -0,44- (по-малко от 0,5, както се изисква от специфичния тест) потвърждава, че съществува значителна корелация между независимата променлива и зависимата променлива.

Вид увреждане * Слепотата в древногръцката литература кара хората да чувстват изолация Crosstab

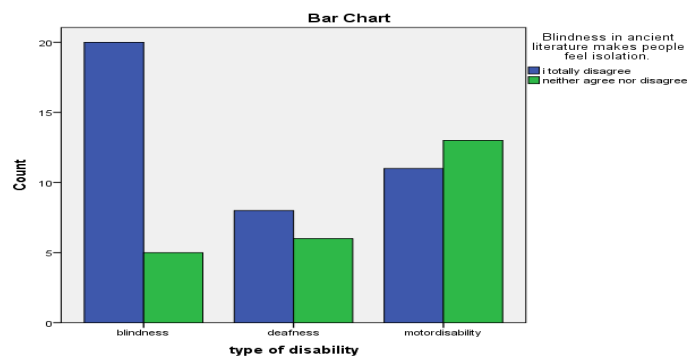
		Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация		
		Напълно несъгласен	Нито съгласен, нито несъгласен	
Вид увреждане	Слепотата	Брой	20	5
		% в рамките на вида увреждане	80,0%	20,0%
		% Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация	51,3%	20,8%
		% от общо	31,7%	7,9%
	Глухота	Брой	8	6
		% в рамките на вида увреждане	57,1%	42,9%
		% Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация	20,5%	25,0%
		% от общо	12,7%	9,5%
	Двигателно увреждане	Брой	11	13
		% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
		% Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация	28,2%	54,2%
		% от общо	17,5%	20,6%
Общо	Брой	39	24	
	% в рамките на вида увреждане	61,9%	38,1%	
	% Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация	100,0%	100,0%	
	% от общо	61,9%	38,1%	

Crosstab

		Общо	
Вид увреждане	Слепотата	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% Слепотата в древногръцката литература кара хората да изпитват изолация	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%

	% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват изолация	22,2%
	% от общо	22,2%
Двигателно увреждане	Брой	24
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват изолация	38,1%
	% от общо	38,1%
Общо	Брой	63
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% Слепотата в древната литература кара хората да изпитват изолация	100,0%
	% от общо	100,0%

Таблица 23. Чувство на изолация поради слепота

Графика 18. Изпитване на чувство на изолация поради слепотата

Отговорите на твърдението за приемането на увреждането са интригуващи. 40% от слепите ученици напълно не са съгласни с това, 12% не са съгласни, а останалите 48% изразяват неутралността си. От друга страна, отговорите на глухите ученици се разграничават пропорционално от тези на слепите ученици. По-специално, 57,1% не са съгласни с приемането на слепотата, 14,3% са напълно несъгласни и 28,6% нито са съгласни, нито несъгласни. Що се отнася до учениците с двигателни увреждания, резултатите показват, че мнозинството (14 ученици) са напълно несъгласни с това, докато 25% заявяват неутралността си и малък процент от 16,7% изразяват пълното си несъгласие към приемането този тип увреждания.

Вид увреждане * Слепотата в древногръцката литература кара хората да приемат увреждането Crosstab

Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането

		Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	
		Напълно несъгласен	Несъгласен
Вид увреждане	Слепотата	Брой	10
		% в рамките на вида увреждане	40,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	62,5%
		% от общо	15,9%
	Глухота	Брой	2
			8

		% в рамките на вида увреждане	14,3%	57,1%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	12,5%	32,0%
		% от общо	3,2%	12,7%
	Двигателно увреждане	Брой	4	14
		% в рамките на вида увреждане	16,7%	58,3%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	25,0%	56,0%
		% от общо	6,3%	22,2%
Общо		Брой	16	25
		% в рамките на вида увреждане	25,4%	39,7%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	100,0%	100,0%
		% от общо	25,4%	39,7%

Crosstab

		Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането		Общо
		Нито съгласен, нито несъгласен		
Вид увреждане	Слепота	Брой	12	25
		% в рамките на вида увреждане	48,0%	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	54,5%	39,7%
		% от общо	19,0%	39,7%
	Глухота	Брой	4	14
		% в рамките на вида увреждане	28,6%	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	18,2%	22,2%
		% от общо	6,3%	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	6	24
		% в рамките на вида увреждане	25,0%	100,0%
		% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	27,3%	38,1%
		% от общо	9,5%	38,1%
Общо	Брой	22	63	
	% в рамките на вида увреждане	34,9%	100,0%	
	% Слепотата в древната литература кара хората да приемат увреждането	100,0%	100,0%	

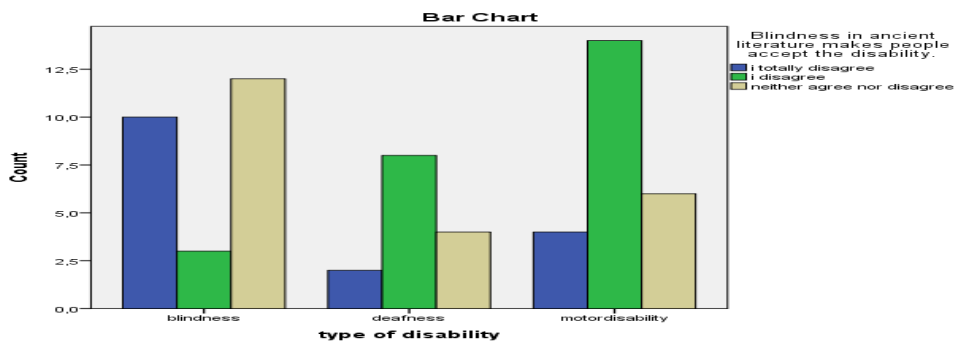
% от общо	34,9%	100,0%
-----------	-------	--------

Таблица 24. Приемане на слепотата в древните текстове

Chi-square тест	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийрсън	13,570 ^a	4	,009
Коефициент на вероятност	14,879	4	,005
Линейна асоциация	,000	1	,986
N на валидните случаи	63		

а. 2 клетки (22,2%) очакван брой по-нисък от 5. Минималната очаквана стойност е 3,56.

Таблица 25. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 19. Приемане на слепотата в древните творби

Втората суб-ос на въпросника представлява въпроси, свързани с глухотата. По-конкретно, въз основа на древните гръцки текстове, които пряко или косвено се отнасят до глухотата, учениците бяха помолени да отговорят на всички въпроси, независимо от тяхното увреждане. Първоначално ще направим анализ на въпросите, които са изцяло свързани с глухотата. В началото ще бъдат анализирани отговорите, дадени от глухите ученици, които са представители на това увреждане. Следват съответно отговорите на незрящите ученици и на учениците с двигателни увреждания.

Вид увреждане - глухота

		Статистика ^a				
		Глухотата се споменава в текстове на древногръцката литература.	Платон разглежда езика в своите текстове.	Езикът е напълно свързан с речта.	Речта е изцяло свързана със слуха	Движенията на тялото се считат за част от езика.
N	Валиден	14	14	14	14	14
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана		3,00	1,00	4,00	4,00	4,00
Вид		3	1	4	4	4
Стандартно отклонение		,000	,000	,469	,469	,363

Статистика^a

		Платонovia Cratylos разглеждат жестовия език.	Платон счита, че глухите хора имат свой език	Платон счита жестовия език като част от езика въобще	Крез в Херодот чувства разочарование поради глухотата на сина си.	Крез счита сина си за заразен
N	Валиден	14	14	14	14	14
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана		4,50	4,50	4,00	4,50	5,00
Вид		4 ^b	4 ^b	4	4 ^b	5
Стандартно отклонение		,519	,519	,770	,519	,469

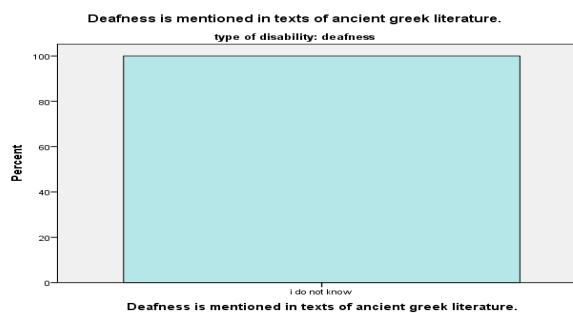
Статистика^a

		Глухотата в древната литература кара хората да чувстват разочарование	Глухотата в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	Глухотата в древната литература кара хората да приемат увреждането.
N	Валиден	14	14	14
	Липсващ	0	0	0
Медиана		4,50	5,00	1,00
Вид		4 ^b	5	1
Стандартно отклонение		,519	,852	,842

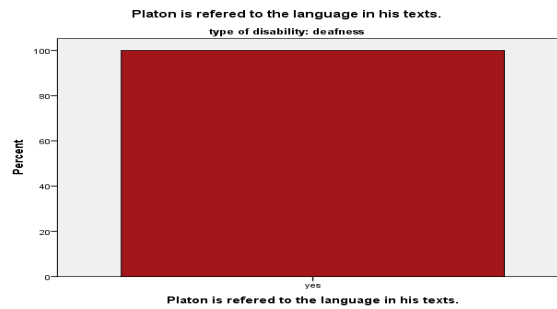
- a. Вид увреждане – глухота
b. Съществуват няколко възможности. Показва се най-малката стойност

Таблица 26. Втора суб-ос-твърдения, отнасящи се до глухота, насочени към глухи ученици

Всички глухи ученици не знаеха дали глухотата е спомената в текстове от древногръцката литература и това е естествено, защото те не са били запознати в обучението с текстове, съответстващи на този тип увреждания, пряко или непряко. Същият процент (100%) дава резултатите при изказването „Платон разглежда езика в своите текстове”, но в различен вариант. Всички участници отговориха, че езикът е тема, която Платон предпочита да използва в творбите си.

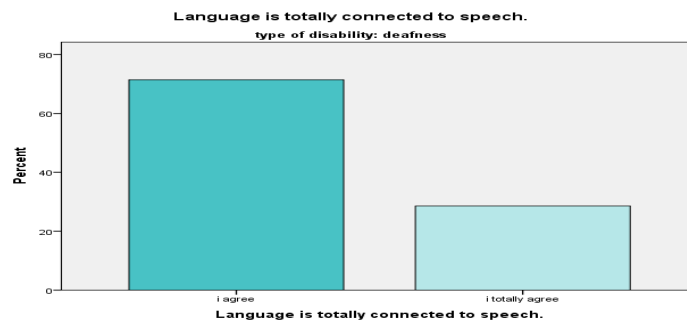

Графика 20. Присъствие на глухотата в древните текстове

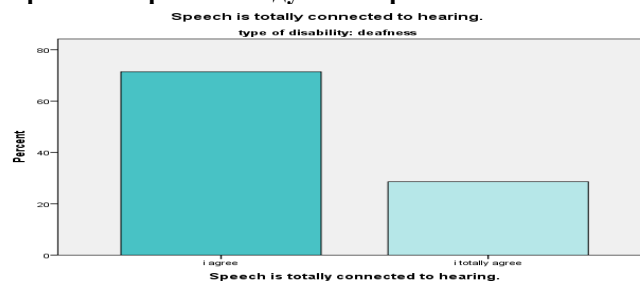

Графика 21. Засягане на въпроса за езика в творбите на Платон

Всички глухи ученици изразиха позитивното си отношение (71,4% съгласие + 28,6% пълно съгласие), че езикът е напълно свързан с речта, като същите резултати бяха дадени за твърдението „Речта е изцяло свързана със слуха“, както е показано в следващите графики.

Графика 22. Връзка между език и реч

Графика 23. Връзка между реч и и слух

Следват движенията на тялото, които според Платон се считат за част от езика. В тази променлива резултатите са интригуващи. Въпреки че глухите ученици използват движенията на тялото, за да общуват, двама глухи ученици изразяват неутралността си към това твърдение, а останалите 85,7% са съгласни.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	2	14,3	14,3	14,3
	Съгласен съм	12	85,7	85,7	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

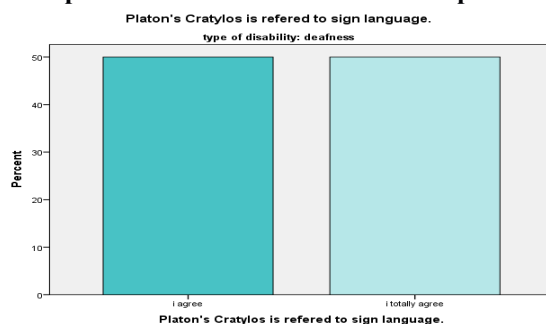
Таблица 27. Движенията на тялото са част от езика

Впоследствие поставихме въпроси, основани на творбата на Платон Cratylus (Кратил). Тази творба се отнася до глухи хора, като бе използвана част, която бе дадена да се прочете, и в която се говори и за жестовия език. По този начин ще бъде проучено мнението на глухите ученици за тази част от творбата. Всички глухи ученици се съгласиха, че този текст се отнася до жестовия език (50% съгласие + 50% пълно съгласие), като половината от тях изразяват само своето съгласие, а останалата половина изцяло подкрепят това твърдение, както е посочено съответно в таблицата и графиката по-долу. Същите резултати бяха получени както по-горе за твърдението „Платон смята, че глухите имат свой собствен език“. Резултатите са представени по-долу.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен съм	7	50,0	50,0	50,0
	Напълно със съгласен	7	50,0	50,0	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане - глухота

Таблица 28. Отразяване на жестовия език в творбата на Платон Cratylus

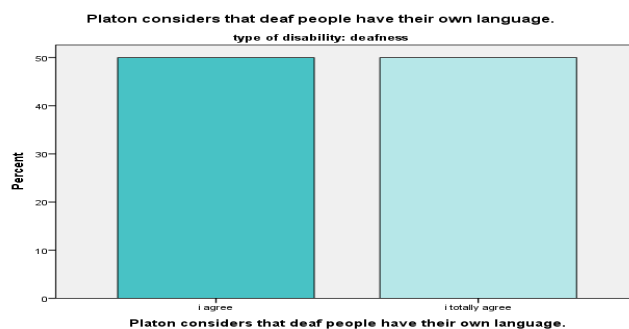
Графика 24. Отразяване на жестовия език в Платоновата творба Cratylus
Платон смята, че глухите имат свой собствен език

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процен
Валиден	Съгласен съм	7	50,0	50,0	50,0
	Напълно със съгласен	7	50,0	50,0	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

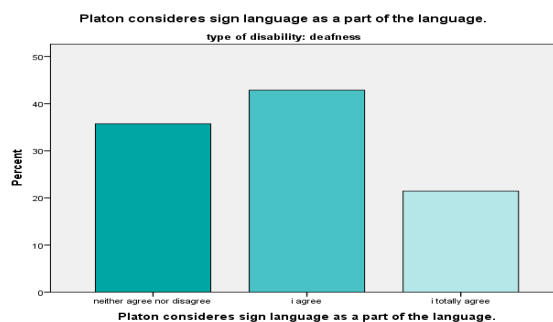
Таблица 29. Глухите хора и техният език

Графика 25. Глухите хора и техният език

На следващия въпрос бяха дадени различни отговори, особено по отношение на мнението на глухите ученици за степента си на съгласие дали Платон смята езика на жестовите за част от езика. Мнозинството ученици изразиха съгласие (42,95% съгласие + 21,4% пълно съгласие= 63,3%), въпреки че значителен процент от 35,7% изразиха неутралното си отношение към това твърдение.

Графика 26. Жестовият език като част от езика на хората

Други свидетелства за глухотата в древногръцката литература са представени от Херодот в неговите творби. Използвахме екстракт, който описва глухо момче, което е глухо от раждането му. Баща му Кройсос се отнася с него по жесток начин, поради неговото увреждане. Глухите ученици бяха помолени да отговорят на твърденията, които бяха основани на тази част от творбата.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен съм	7	50,0	50,0	50,0
	Напълно със съгласен	7	50,0	50,0	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 30. Чувство на разочарование на бащата поради глухотата на сина му

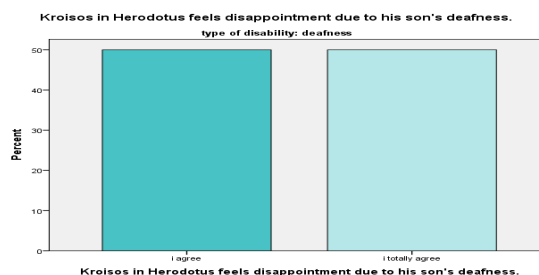
		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен съм	4	28,6	28,6	28,6
	Напълно със съгласен	10	71,4	71,4	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

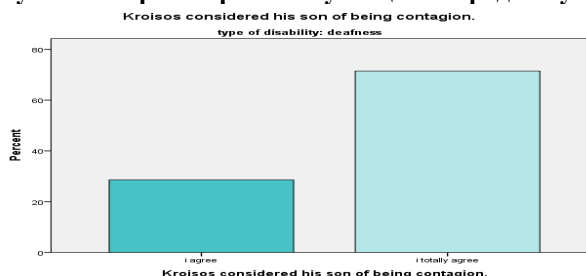
Таблица 31. Бащата счита сина си за заразен

Всички глухи ученици изразиха или своето просто съгласие, или пълно съгласие ($50\%+50\%=100\%$). В първото твърдение седем ученици просто са съгласни и останалите седем са напълно съгласни. Мнозинството от глухите ученици (десет) изразиха пълното си съгласие за това, че Крез смята, че синът му е заразен ($28,6\%+71,4\%=100\%$), както е посочено в следващите графики.

В таблиците е видно, че твърденията Крез в Херодот се чувства разочарован поради глухотата на сина си и „Крез смята сина си за заразен“, са представителни отговори. Всички глухи ученици изразиха или своето просто съгласие, или пълно съгласие ($50\%+ 50\%=100\%$). За първото твърдение седем ученици са просто съгласни, останалите седем са напълно съгласни. Мнозинството от глухите ученици (десет) изразиха пълното си съгласие за това, че Крез смята, че сина си за заразен ($28,6\% + 71,4\% = 100\%$), както е посочено в следващите графики.

Графика 27. Чувство на разочарование у бащата поради глухотата на сина

Графика 28. Вярване на бащата, че синът му е зарезен (от страна на слухово увредените ученици)

Статистика

		Глухотата се споменава в древногръцките текстове	Платон разглежда езика в своите текстове	Езикът е напълно свързан с речта	Речта е изцяло свързана със слуха	Движенията на тялото се считат за част от езика
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			1,00	4,68	4,68	3,96
Вид			1,00	5,00	5,00	4,00
Стандартно отклонение			1	5	5	4

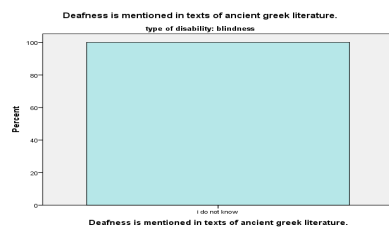
		Платоновата творба Cratylus разглежда жестовия език	Платон счита, че глухите хора имат свой език	Платон счита жестовия език като част от езика въобще	Крез в Херодот чувства разочарование поради глухотата на сина си	Крез счита сина си за заразен
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			4,68	4,00	3,96	4,92
Вид			5,00	4,00	4,00	5,00
Стандартно отклонение			5	3 ^b	3	5

a. Вид увреждане – слепота

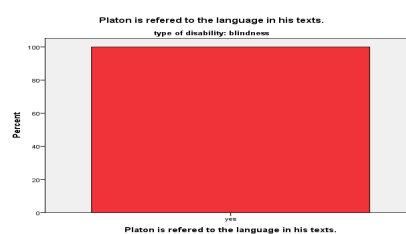
b. Съществуват няколко възможности. Показва се най-малката стойност

Таблица 32. Втората суб-ос-твърдения за глухотата въз основа на отговорите на слепите ученици

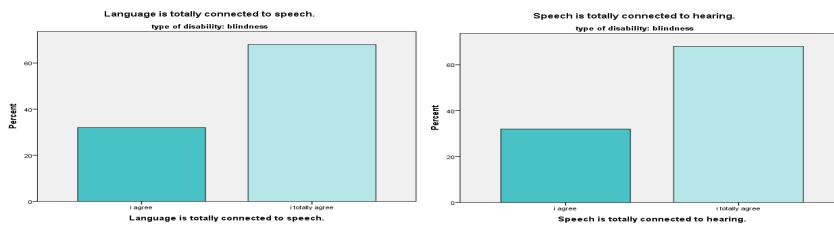
Таблица 32 показва отговорите на слепите ученици. По-специално медиана 3 показва, че всички слепи ученици изразяват своето игнориране за съществуването на глухотата в древните гръцки текстове. Медиана 1 показва, че всички слепи ученици са съгласни, че Платон описва езика в своите текстове. Медиана 5 се отнася до петата стойност, и представя общото съгласие. Това означава, че по-голямата част от слепите ученици (18 от 24) напълно са се съгласили, че езикът е свързан с речта, като същите резултати са били дадени за твърдението „Платон смята, че глухите имат свой собствен език“ (медиана: 5 = напълно съм съгласен). Данните са показани в следващите графики.

Графика 29. Глухотата в древните текстове

Графика 30. Представяне на езика в творбите на Платон.

Графика 31. Връзка между език и реч

Графика 32. Вярване на бащата, че синът му е заразен

Отговорите на следващото твърдение се разграничават в три стойности. По-специално, мнозинството от слепите ученици (44%) са напълно съгласни с това твърдение, докато 28% изразяват съгласие. Интригуващият факт е, че има доста голям процент от общо 32%, които нито се съгласяват, нито не се съгласяват, че движенията на тялото се считат за част от езика.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	8	32,0	32,0	32,0
	Съгласен	10	40,0	40,0	72,0
	Напълно съгласен	7	28,0	28,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота

Таблица 32. Движенията на тялото са част от езика

Следващите таблици показват, че слепите ученици дават същите отговори. Всички те изразиха съгласието си - или просто съгласие, или пълно - според изявленията „Cratylos (Кратил) на Платон се отнася до жестовия език“ и „Платон смята, че глухите имат свой собствен език“. По-специално 68% подкрепят изцяло и двете твърдения, докато 32% са изразили съгласие.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	8	32,0	32,0	32,0
	Напълно съгласен	17	68,0	68,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота

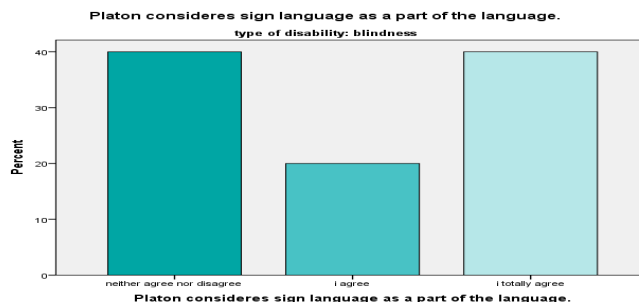
Таблица 33. Застъпване на жестовия език в творбата на Платон Cratylos

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валидно	Съгласен	8	32,0	32,0	32,0
	Напълно съгласен	17	68,0	68,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота

Таблица 34. Според Платон глухите хора имат свой език

Десет слепи ученици изразяват неутралното си мнение по твърдението “Платон счита, че жестовият език е част от езика“, а 40% изразяват пълното си съгласие.

Графика 33. Жестовият език е част от езика

В основната част на суб-оста има и два въпроса, свързани с текста на Херодот, свързан с глухотата. По-специално на твърдението, че „Крез в Херодот се чувства разочарован поради глухотата на сина си“, дадените отговори са между стойности „3“, „4“ и „5“, но в малко по-различна пропорция. Мнозинството от слепите ученици (40%) изразиха своето неутрално мнение по зададената променлива, тъй като глухият герой след важна случка започва да чува, а в същото време пророкът е предсказал, че това дете ще възвърне слуха си. Това е напълно свързано със слепотата и пророкуването, което бе обяснено по-рано. Като имаме предвид този критерий, мнозинството от слепите ученици смятат, че това чувство е премахнато в този момент. Останалите слепи ученици изразяват или своето просто съгласие, или пълно съгласие по поставеното твърдение (36% пълно съгласие + 24% съгласие = 60%). Въпреки изчезналото чувство на разочарование, всички слепи ученици изразиха пълно съгласие, че Крез смята, че синът му е заразен (92% пълно съгласие + 8% съгласие = 100%). Всички отговори са представени подробно в следващите графики.

	Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден Нито съгласен, нито несъгласен	10	40,0	40,0	40,0
Съгласен	6	24,0	24,0	64,0
Напълно съгласен	9	36,0	36,0	100,0
Общо	25	100,0	100,0	

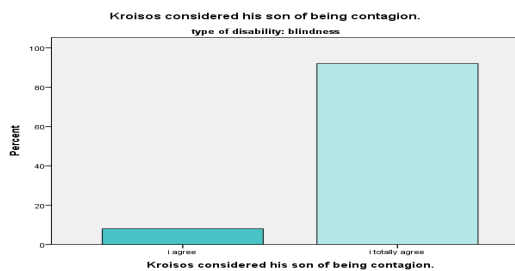
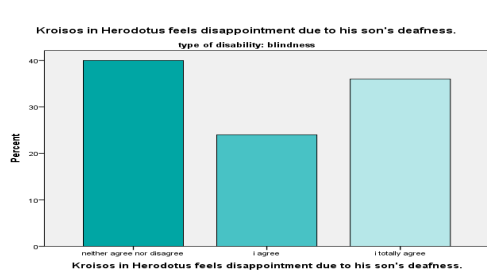
а. Вид увреждане – слепота

Таблица 35. Чувство на разочарование у бащата поради глухотата на сина

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	2	8,0	8,0	8,0
	Напълно съгласен	23	92,0	92,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота

Таблица 36. Вярване у бащата, че синът му е заразен (от страна на слепите ученици)

Графика 34. Чувство на разочарование у бащата   **Графика 35. Вярване на бащата, че синът му е заразен**
А. Вид увреждане – двигателно увреждане

Статистика

		Глухотата се споменава в текстове на древногръцката литература	Платон разглежда езика в своите текстове	Езикът е напълно свързан с речта	Речта е изцяло свързана със слуха	Движенията на тялото се считат за част от езика
N	Валиден	24	24	24	24	24
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана		3,00	1,00	4,50	4,50	3,00
Вид		3	1	4 ^b	4 ^b	3
Стандартно отклонение		,000	,000	,511	,511	,550

Статистика

		Платоновата творба Cratylus разглежда жестовия език.	Платон счита, че глухите хора имат свой език	Платон счита жестовия език като част от езика въобще	Крез в Херодот чувства разочарование поради глухотата на сина си.	Крез счита сина си за заразен
N	Медиана	24	24	24	24	24
	Вид	0	0	0	0	0
Медиана		4,00	4,00	4,00	4,50	5,00
Вид		4	4	5	5	5
Стандартно отклонение		,204	,204	,859	,654	,338

Статистика

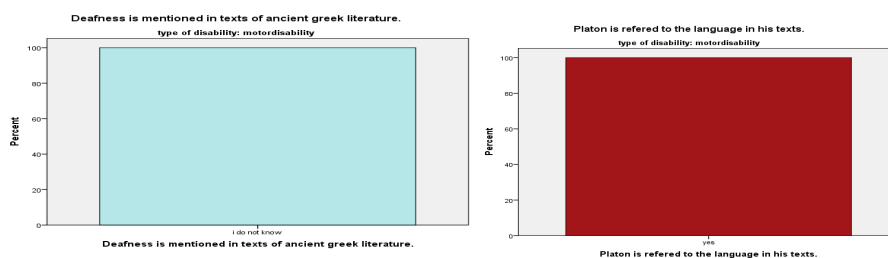
		Глухотата в древната литература кара хората да чувстват разочарование	Глухотата в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	Глухотата в древната литература кара хората да приемат увреждането
N	Медиана	24	24	24
	Вид	0	0	0

Медиана	4,00	5,00	2,00
Вид	4	5	2
Стандартно отклонение	,204	,884	,576

- Вид увреждане – двигателно увреждане
- Съществуват няколко възможности. Показва се най-малката стойност

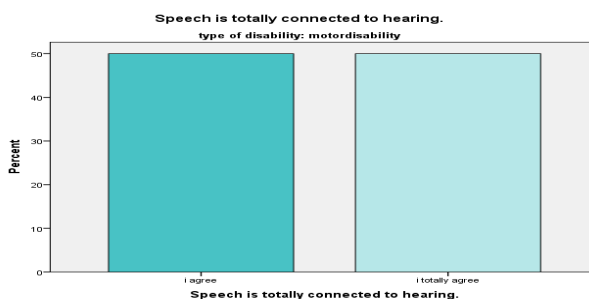
Таблица 37. Втора суб-ос: твърдения, отнасящи се до глухота, насочени към ученици с двигателни увреждания

Относно твърдението „Глухотата се споменава в текстове в древногръцката литература”, всички ученици с двигателни увреждания (100%) изразяват липсата на познания, като този резултат е оправдан, както бе посочено по-напред в тази глава. Напротив, всички ученици се съгласяват с твърдението, че Платон описва езика в своите творби (100%). Резултатите са отразени в следващите графики.

Графика 36. Описание на глухотата в древните текстове   **Графика 37. Платон описва езика в текстовете си**

Дадените отговори на следните твърдения имаха едни и същи резултати, които се споделят между две стойности съответно “4” и “5”. Половината от участниците (50%) се съгласиха напълно, че езикът е свързан с речта, а останалите просто се съгласиха (50% пълно съгласие + 50% съгласие = 100%). Същата картина се очерта и при твърдението „Речта е напълно свързана със слуха“ (50% пълно съгласие + 50% съгласие), като бе посочено различно отношение в сравнение с дадените отговори от глухите ученици и слепите ученици.

Графика 38. Връзка между реч и слух

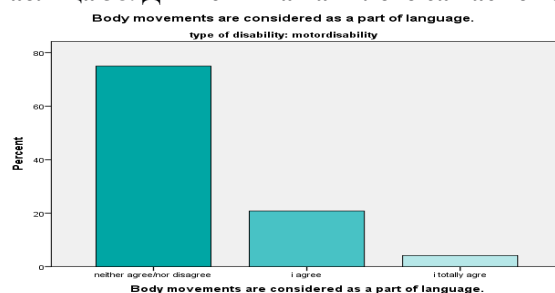
Напротив, мнозинството от участниците (75%) изразяват своята неутралност дали движенията на тялото се считат за част от езика. Това може би е свързано с вида увреждане, което те имат. Това са деца с двигателни увреждания, които не

могат да използват частите на тялото си, за да се движат. Така въз основа на този аргумент тяхната неутрална нагласа е оправдана.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	18	75,0	75,0	75,0
	Съгласен	5	20,8	20,8	95,8
	Напълно съгласен	1	4,2	4,2	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

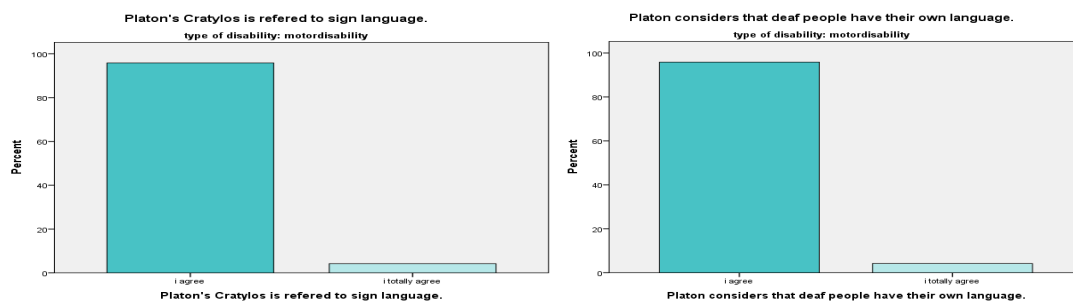
а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 38. Движенията на тялото са част от езика

Графика 39. Движенията на тялото са част от езика

В основната част на суб-оста има въпроси, свързани с творбата на Платон “Cratylus” (Кратил) и извлечението в Херодот, свързано с глухотата. По-конкретно, анализирайки въпросите, отнасящи се до екстракта на Платон, резултатите са следните: Повечето от участниците поддържат, че Cratylus на Платон е напълно свързан с глухота. Що се отнася до твърдението „Платон счита, че глухите имат свой собствен език”, медианата: 4 (стойност: съгласен) показва, че по-голямата част от учениците с двигателни увреждания (95,8%) са изразили своето просто съгласие с това. Резултатите от последното твърдение, отнасящо се до Cratylus на Платон, са интересни. Мнозинството от участниците (37,5%) са напълно съгласни, че Платон счита жестовия език за част от езика. Най-интригуващият резултат е при 33,3% от отговорите, дадени от осем ученици, които са изразили неутралното си отношение към това твърдение. Всички резултати са представени по-долу.

Графика 40. Отразяване на жестовия език в творбата на Платон Cratylus   **Графика 41. Глухите хора имат свой език**

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	8	33,3	33,3	33,3
	Съгласен	7	29,2	29,2	62,5
	Напълно съгласен	9	37,5	37,5	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 39. Жестовият език е част от езика

На твърдението, че „Крез в Херодот се чувства разочарован поради глухотата на сина си“, дадените отговори са в стойности „3“, „4“ и „5“. По-голямата част от учениците с двигателни увреждания (91,75%) изразяват съгласие с определената променлива (50% пълно съгласие+ 41,7% съгласие = 91,7%), докато двама не са съгласни с това. Всички участници изразиха пълно съгласие, че Крез смята, че синът му е заразен (87,5%% пълно съгласие + 12,5% съгласие = 100%), което е потвърждение на описаното в теоретичната част на нашата дисертация.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	2	8,3	8,3	8,3
	Съгласен	10	41,7	41,7	50,0
	Напълно съгласен	12	50,0	50,0	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

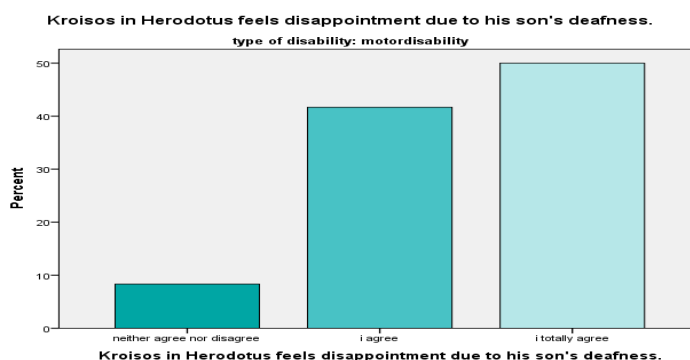
а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 40. Чувство на разочарование у бащата заради глухотата на сина му.

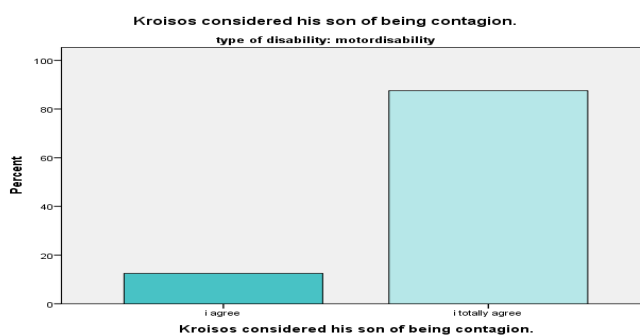
		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	3	12,5	12,5	12,5
	Напълно съгласен	21	87,5	87,5	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 41. Вярване у бащата, че синът му е заразен (от страна на ученици с двигателни увреждания)

Графика 42. Чувство на разочарование у бащата заради глухотата на сина му

Графика 43. Вярване на бащата, че синът му е заразен (от страна на ученици с двигателни увреждания)

Тази суб-ос има още три въпроса, които са свързани с чувствата към глухотата, както са описани в произведенията на древната гръцка литература. Те не бяха анализирани поотделно за всеки вид увреждане, но отговорите на участниците ще бъдат анализирани в съвкупност. Въпросът трябва да бъде представен по малко по-различен начин, за да се определи дали резултатите от проучването са валидни. По-специално ще се използва тестът хи-квадрат, както бе направено при първата суб-ос, свързана със слепотата. Чрез кръстосано табулиране ще бъдат дадени резултатите от броя, докато хи-квадрат ще покаже валидността на резултатите (това се случва в случай, че всички клетки са до 20%). В противен случай резултатите няма да бъдат валидни. По-долу е представена тази диференциация, за да се проучи дали има връзка между независимите променливи видове увреждания: слепота, глухота и двигателните увреждания – и чувствата (разочарование, изолация, приемане на уврежданията), които възникват у читателите. В никакъв случай отговорите на 63-те участници в проучването не представляват генералната съвкупност. Поради този факт се използва тестът Chi-Square, който е подходящ за тази цел и по този начин резултатите от изследването може да се считат за надеждни.

			Глухотата в древногръцката литература кара хората да изпитват разочарование	
			Напълно съгласен	Съгласен
Вид увреждане	Слепота	Брой	12	10
		% в рамките на вида увреждане	48,0%	40,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	66,7%	55,6%
		% от общо	19,0%	15,9%
	Глухота	Брой	2	4
		% в рамките на вида увреждане	14,3%	28,6%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	11,1%	22,2%
		% от общо	3,2%	6,3%
	Двигателно увреждане	Брой	4	4
		% в рамките на вида увреждане	16,7%	16,7%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	22,2%	22,2%
		% от общо	6,3%	6,3%
Общо	Брой	18	18	
	% в рамките на вида увреждане	28,6%	28,6%	
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	100,0%	100,0%	
	% от общо	28,6%	28,6%	

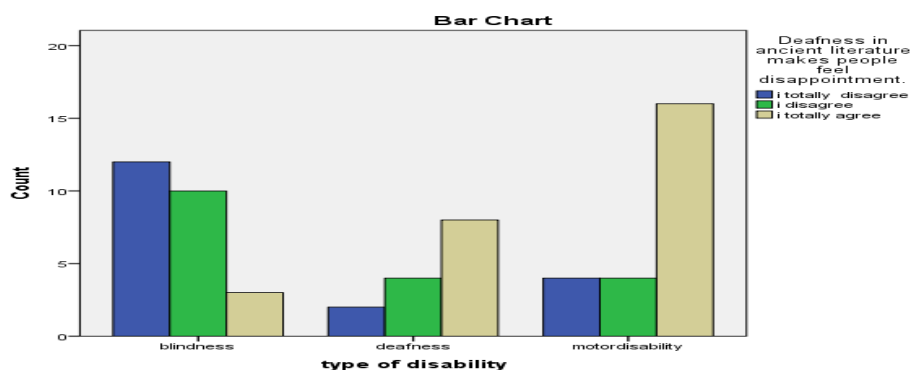
вид увреждане * Глухотата в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.
Crosstabulation

			Глухотата в древногръцката литература кара хората да изпитват разочарование	
			Напълно съгласен	Съгласен
Вид увреждане	Слепота	Брой	3	25
		% в рамките на вида увреждане	12,0%	100,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	11,1%	39,7%
		% от общо	4,8%	39,7%
	Глухота	Брой	8	14
		% в рамките на вида увреждане	57,1%	100,0%

	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	29,6%	22,2%
	% от общо	12,7%	22,2%
Двигателно увреждане	Брой	16	24
	% в рамките на вида увреждане	66,7%	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	59,3%	38,1%
	% от общо	25,4%	38,1%
	Общо	Брой	27
	% в рамките на вида увреждане	42,9%	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да чувстват разочарование	100,0%	100,0%
	% от общо	42,9%	100,0%

Таблица 42. Чувството на разочарование спрямо глухотата в древните текстове

Горната таблица представя стойностите на броя на учениците, които бяха групирани в контекста на резултатите, с цел да са разбираеми. Както беше посочено, отговорите, дадени на твърдението „Глухотата в древногръцката литература кара хората да се чувстват разочаровани“, варират между стойностите „1 = напълно не съм съгласен“, „2 = не съм съгласен“ и „5 = напълно съм съгласен“. По-голямата част (12 участници) от слепите ученици (48%) напълно не са съгласни с твърдението, нещо, което бе оправдано преди това в изследването, в отделен въпрос, свързан с извлечението на Херодот. От друга страна, това твърдение намира само двама глухи поддръжници (14,3%), като по-голямата част (8 глухи ученици=57,1%) бяха напълно съгласни с твърдението. Що се отнася до учениците с двигателни увреждания, по-голямата част от тях (16 души=66,7%) изразяват несъгласие относно „глухотата в древногръцката литература кара хората да се чувстват разочаровани“, като само четирима от тях са напълно несъгласни (16,7 %).

Графика 44. Чувство на разочарование спрямо глухотата в древните текстове

Глухотата в древногръцката литература кара хората да се чувстват изолирани.

Вид увреждане	Слепота	Брой	Напълно несъгласен	Напълно съгласен
		4	21	
		% в рамките на вида увреждане	16,0%	84,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани	17,4%	52,5%
		% от общо	6,3%	33,3%
	Глухота	Брой	8	6
		% в рамките на вида увреждане	57,1%	42,9%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани	34,8%	15,0%
		% от общо	12,7%	9,5%
	Двигателно увреждане	Брой	11	13
		% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани.	47,8%	32,5%
		% от общо	17,5%	20,6%
Общо		Брой	23	40
		% в рамките на вида увреждане	36,5%	63,5%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани.	100,0%	100,0%
		% от общо	36,5%	63,5%

Crosstab

Вид увреждане	Слепота	Брой	Общо
		25	
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани	22,2%
		% от общо	22,2%
	Двигателно	Брой	24

увреждане	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани	38,1%
	% от общо	38,1%
Общо	Брой	63
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да се чувстват изолирани.	100,0%
	% от общо	100,0%

Таблица 43. Чувство на изолация спрямо глухотата в древните текстове

Следващото чувство е изолация. Всички участници бяха помолени да изразят своята степен на съгласие по отношение на променливата „Глухотата в древногръцката литература кара хората да се чувстват изолирани”. Резултатите варират между стойностите 1 = напълно не съм съгласен, 5 = напълно съм съгласен. По-голямата част от слепите ученици (21 души = 84%) са напълно съгласни с това твърдение, докато мнозинството от глухите ученици посочават стойност 1 = напълно не съм съгласен. Същото мнение, както на незрящите ученици, се споделя от учениците с двигателни увреждания, като по-голямата част от тях (13 души = 54,2%) са напълно съгласни с твърдението (графика 22).

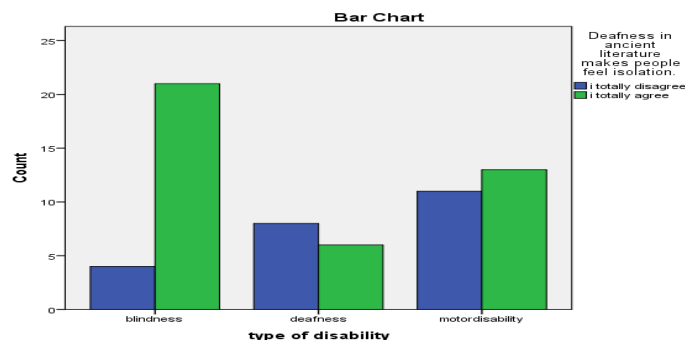
Ако погледнем теста Chi-Square, резултатите са валидни поради факта, че 0 клетки имат очаквана стойност по-малка от 5. Асимптотичното значение е 0,18 < 0,5, което означава, че съществува значителна корелация между независимата променлива (видовете увреждания) и зависимата променлива се отнася до чувството за “изолация” по отношение на глухотата. В този случай стойността е по-малка от 0,5, както е определено от статистическата програма, поради което нулевата хипотеза, зададена от изследователя, се отхвърля.

Chi-Square тестове

	Стойност	Df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийрсън	8,008 ^a	2	,018
Коефициент на вероятност	8,483	2	,014
Линейна асоциация	4,702	1	,030
N на валидните случаи	63		

a. 0 cells (0,0%) очаквана стойност по-малка от 5. Минималната очаквана стойност е 5,11.

Таблица 44. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 45. Чувство на изолация спрямо глухотата в древните текстове

		Глухотата в древногръцката литература кара хората да я приемат		
		Напълно несъгласен	Несъгласен	
Вид увреждане	Слепота	Брой	21	4
		% в рамките на вида увреждане	84,0%	16,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат	53,8%	16,7%
		% от общо	33,3%	6,3%
	Глухота	Брой	7	7
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	17,9%	29,2%
		% от общо	11,1%	11,1%
	Двигателно увреждане	Брой	11	13
		% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
		% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат	28,2%	54,2%
		% от общо	17,5%	20,6%
Общо	Брой	39	24	
	% в рамките на вида увреждане	61,9%	38,1%	
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	100,0%	100,0%	
	% от общо	61,9%	38,1%	

Crosstab

		Общо	
Вид увреждане	Слепота	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%

	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	39,7%
	% от общо	39,7%
Глухота	Брой	14
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	22,2%
	% от общо	22,2%
Двигателно увреждане	Брой	24
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	38,1%
	% от общо	38,1%
Общо	Брой	63
	% в рамките на вида увреждане	100,0%
	% в рамките на глухотата в древна литература кара хората да я приемат.	100,0%
	% от общо	100,0%

Таблица 45. Приемане на глухотата чрез древните текстове

Както се вижда, по-голямата част от слепите ученици (21 участници = 84%) напълно не са съгласни с твърдението „Глухотата в древногръцката литература кара хората да приемат уврежданията”, докато глухите ученици подкрепят и двете – пълно несъгласие. и просто несъгласие (7 участници = 50% + 7 участници = 50%). Резултатите от дадените отговори на учениците с двигателни увреждания показват, че по-голямата част от тях (13 души = 54,2%) не са съгласни с тази променлива, а останалите изразяват пълното си несъгласие (11 субекта = 45,8%) 23). По отношение на Chi-Square теста резултатите са валидни поради факта, че 0 клетки имат очакваната стойност по-малка от 5. Асимптотичната значимост е 0,13 < 0,5, което означава, че има корелация между независимата променлива (видовете увреждания) и зависимата променлива се отнася до приемането на глухотата, както е представена в древногръцката литература. В този случай поради факта, че е по-малка от 0,5, както е определено от статистическата програма, нулевата хипотеза, зададена от изследователя, се отхвърля.

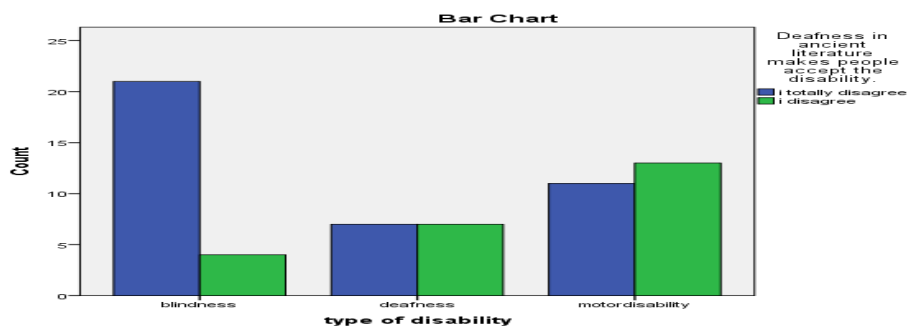
Chi-Square Тестове

	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийърсън	8,645 ^a	2	,013
Коефициент на вероятност	9,235	2	,010
Линейна асоциация	7,497	1	,006
N на валидните случаи	63		

0 cells (0,0%) очаквана стойност по-малка от 5. Минималната очаквана стойност е 5,33.

Таблица 46. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 46 Приемане на глухотата чрез древногръцките текстове

Третата суб-ос на въпросника включва въпроси, които са свързани с двигателните увреждания. По-конкретно, въз основа на древногръцки текстове, които се отнасят до този тип увреждания, всички ученици бяха помолени да отговорят на всички въпроси, независимо от тяхното увреждане. Ще направим първо анализ на отговорите, дадени от ученици с двигателни увреждания, които са представители на това увреждане. Следват съответно отговорите на слепите и глухите ученици.

Вид увреждане – двигателни увреждания

Статистика^a

		Има герои с двигателни увреждания, описани в древногръцката литература	Хефест е куц в Омир (χολός).	Хефест не е виновен за своята куцота	Увреждането на Хефест показва, че Боговете са замесени в живота на другите богове и морала	В кавгата между Хера и Зевс, Хефест се намесва, напомняйки им за огромната им сила по отношение на морала и по отношение на другите богове
N	Валиден	24	24	24	24	24
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			1,00	4,00	4,46	4,33
Вид			1,00	4,00	4,00	5,00
Стандартно отклонение			1	3 ^b	4	5

Статистика^a

		В празника на Олимп, Хефест, въпреки куцотата си, се използва от Омир с комичен елемент.	Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника.	Тази роля създава чувство на глуповаст у присъстващите	Джуджешкият ръст е вид увреждане	Джуджешкият ръст се счита за вид увреждане в древногръцката литература.
N	Валиден	24	24	24	24	24
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			3,00	4,54	2,58	3,79
Вид			3,00	5,00	3,00	4,00
Стандартно отклонение			2	5	3	3

Статистика

Според Аристотел джуджетата имат по-ниска интелигентност и чувствителност в сравнение с хората с нормален ръст. Изразете степента си на съгласие

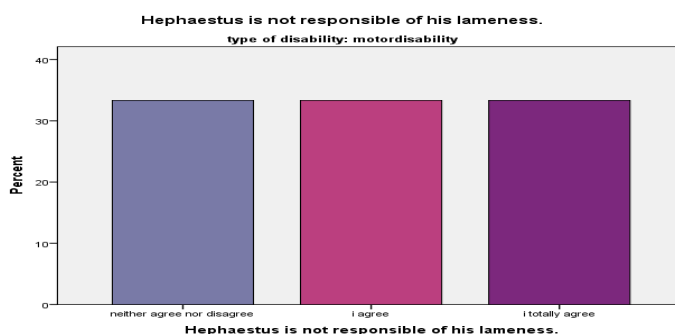
N	Валиден	24
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Стандартно отклонение		

a. Вид увреждане – двигателно увреждане

b. Съществуват няколко възможности. Показва се най-малката стойност

Таблица 47. Трета суб-ос: твърдения, свързани с двигателните увреждания

Относно твърдението „Хефест не е отговорен за своята куцота”, отговорите варират между стойностите „3 = нито съгласни, нито несъгласни”, „4 = Съгласен съм” и „5 = напълно съм съгласен”. По-специално 33,3% (8 участници) изрази своята неутралност, а останалите изрази съгласие или пълно съгласие (8 ученици = 33,3% + 8 ученици = 33,3%).

Графика 47. Хефест не е виновен за увреждането си

Всички ученици с двигателни увреждания изрази съгласие по отношение на променливата “увреждането на Хефест показва, че боговете са замесени в живота на хората, боговете и морала” (4: съгласие = 13 ученици = 54,2% + 5: пълно съгласие = 11 ученици) = 45,8%).

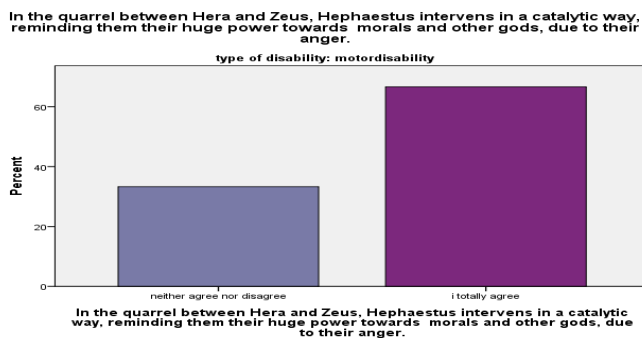
		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	13	54,2	54,2	54,2
	Напълно съгласен	11	45,8	45,8	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

a. type of disability = motor disability

Таблица 48. Божествената намеса в живота и морала във връзка с куцотата на Хефест

Следва твърдение, свързано с откъс от Одисея на Омир. По-конкретно учениците бяха помолени да посочат степента си на съгласие. Мнозинството от

учениците с двигателни увреждания (16 лица = 66,7%) изразяват пълно съгласие, докато останалите нито се съгласяват, нито са несъгласни с каталитичната намеса на Хефест. Целта на този въпрос беше да се проучи дали Хефест като представител на съответното увреждане е развил социални умения чрез ролята, която Омир му е дал в творбата си.

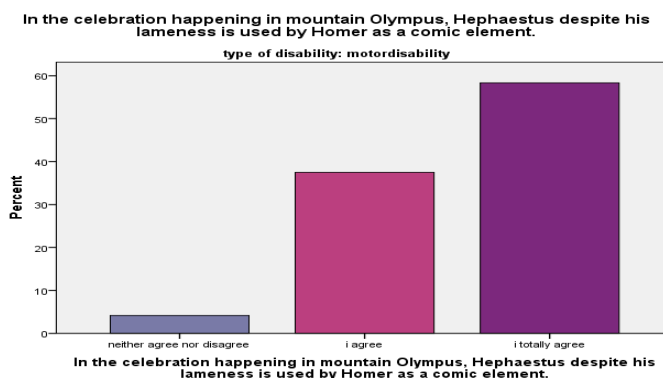
Графика 48. Намерсата на Хефест в кавгата между Зевс и Хера показва голямото им влияние върху живота на другите богове и морала

Същият подход беше използван и в следващото твърдение „В празника, на Олимп, Хефест, въпреки куцотата си, се използва от Омир с комичен елемент”. По-специално, зададената променлива се формира, за да се провери дали куцотата на Хефест е засенчена от комичния начин, по който Омир го третира в творбата си. По-голямата част от учениците с двигателни увреждания изразяват съгласието си (58,3% пълно съгласие + 37,5% съгласие=95,8%), въпреки факта, че един изразява неутралност - 4,2% .

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	1	4,2	4,2	4,2
	Съгласен	9	37,5	37,5	41,7
	Напълно съгласен	14	58,3	58,3	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 49. Използване на куцотата на Хефест с комичен елемент

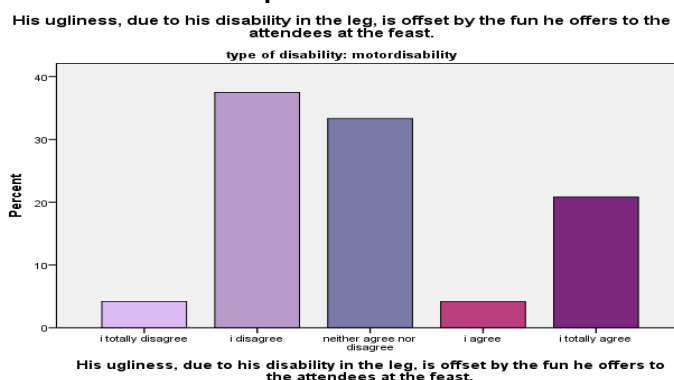
Графика 49. Използване на куцотата на Хефест с комичен елемент

Таблица 24е показва резултатите от твърдението „Грозотата на Хефест, поради увреждането в крака му, се компенсира от забавлението, което той предлага на присъстващите на празника“. Повечето от участниците (9 ученици = 37,5%) напълно не са съгласни с тази променлива, а осем ученици изразяват неутралитет. 6 ученици изразяват или пълното си съгласие или съгласие (20,8% пълно съгласие + 4,2% съгласие).

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Напълно несъгласен	1	4,2	4,2	4,2
	Несъгласен	9	37,5	37,5	41,7
	Нито съгласен, нито несъгласен	8	33,3	33,3	75,0
	Съгласен	1	4,2	4,2	79,2
	Напълно съгласен	5	20,8	20,8	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 50. Компенсиране на грозотата на Хефест със забавлението, което предлага на тържеството

Графика 50. Компенсиране на грозотата на Хефест със забавлението, което предлага

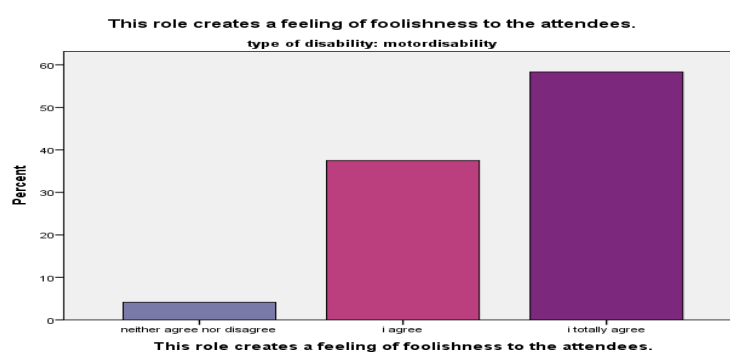
Резултатите се различават по отношение на следващото твърдение. Повечето участници изразяват съгласието си (58,3% пълно съгласие + 37,5% съгласие) относно глуповатостта, която Хефест създава у присъстващите. Един ученик с

двигателни увреждания (4,2%), нито се съгласява, нито не се съгласява с твърдението.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	1	4,2	4,2	4,2
	Съгласен	9	37,5	37,5	41,7
	Напълно съгласен	14	58,3	58,3	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

А. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 51. Чувство на глуповатост в изпълнението на Хефест

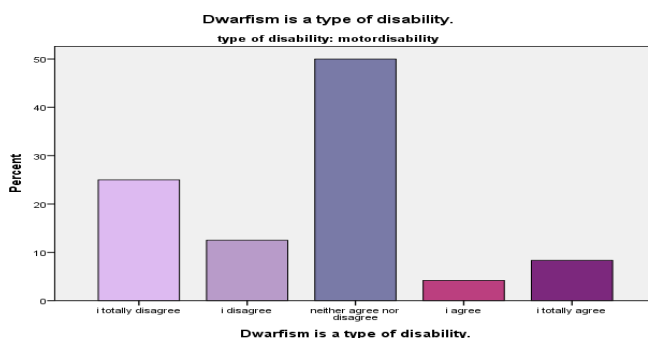
Графика 51. Чувство на глуповатост поради изпълнението на Хефест

Следват три въпроса, свързани с джуджешкия ръст. Аристотел включва джуджето в творбата си, като го смята за вид увреждане на тялото. Какви са мненията на учениците с двигателни увреждания за този тип нарушение? В твърдението „Джуджешкият ръст е вид увреждане“, повечето от участниците (12 участници = 50%) изразяват своето неутрално отношение. Трима ученици с двигателни увреждания (2 ученици = 8,3% + 1 ученик = 4,2%) изразяват своето съгласие, било то пълно или просто съгласие. 9 ученици са напълно несъгласни с твърдението или изразяват просто несъгласие.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Напълно несъгласен	6	25,0	25,0	25,0
	Несъгласен	3	12,5	12,5	37,5
	Нито съгласен, нито несъгласен	12	50,0	50,0	87,5
	Съгласен	1	4,2	4,2	91,7
	Напълно съгласен	2	8,3	8,3	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

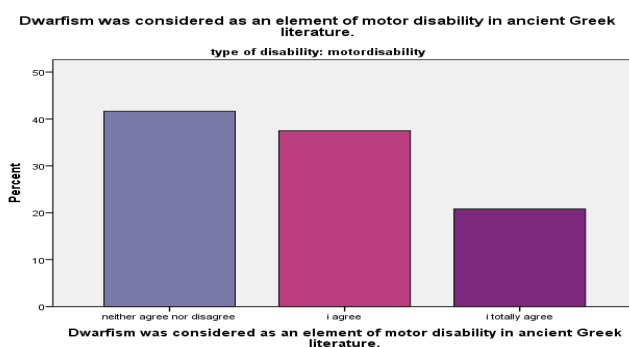
А. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 52. Джуджешкият ръст като вид увреждане

Графика 52. Джуджешкият ръст като вид увреждане

Дали джуджешкият ръст се смята за елемент на двигателната инвалидност в древногръцката литература, е посочено в следващата таблица. Повечето от участниците (41,7%) не изразяват нито съгласие, нито несъгласие, а останалите изразяват съгласие (9 ученици=37,5% пълно съгласие + 5 ученици=20,8% съгласие).

Графика 53. Джуджешкият ръст като вид двигателно увреждане

Последният въпрос в третата суб-ос се очаква да даде интересни резултати. Учениците с двигателни увреждания бяха помолени да изразят съгласието си с мнението на Аристотел за джуджетата. По-голямата част от участниците (45,8%) са напълно съгласни, че джуджетата имат по-ниска интелигентност и чувствителност в сравнение с хората с нормален ръст. В допълнение, шест ученици се съгласяват с твърдението (25%), а седем ученици (29,2%) нито са съгласни, нито несъгласни.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	7	29,2	29,2	29,2
	Съгласен	6	25,0	25,0	54,2
	Напълно съгласен	11	45,8	45,8	100,0
	Общо	24	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – двигателно увреждане

Таблица 53. Джуджешкият ръст води до по-ниска интелигентност в сравнение с нормален ръст

Вид увреждане – слепота

Статистика (а: вид увреждане)

		Има герои с двигателни увреждания, описани в древногръцката литература	Хефест е куц в Омир (χολός).	Хефест не е виновен за своята куцота	Увреждането на Хефест показва, че Боговете са замесени в живота на другите богове и морала	В кавгата между Хера и Зевс, Хефест се намесва, напомняйки им за огромната им сила по отношение на морала и по отношение на другите богове
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			1,00	4,44	4,44	4,52
Вид			1,00	5,00	5,00	5,00
Стандартно отклонение			1	5	5	5

Статистика

		В празника на Олимп, Хефест, въпреки куцотата си, се използва от Омир с комичен елемент.	Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника.	Тази роля създава чувство на глуповасть у присъстващите	Джуджешкият ръст е вид увреждане	Джуджешкият ръст се счита за вид двигателно увреждане в древногръцката литература.
N	Валиден	25	25	25	25	25
	Липсващ	0	0	0	0	0
Медиана			2,52	4,32	2,16	4,20
Вид			3,00	4,00	2,00	4,00
Стандартно отклонение			3	4	2	4

Статистика

Според Аристотел джуджетата имат по-ниска интелигентност и чувствителност в сравнение с хората с нормален ръст. Изразете степента си на съгласие

N	Валиден	25
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Стандартно отклонение		

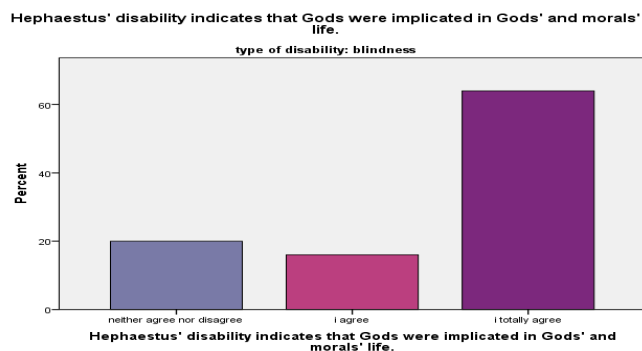
Таблица 54. Трета суб-ос: твърдения, свързани с двигателните увреждания по мнението на слупите ученици

Повечето от участниците се съгласяват, че Хефест не е отговорен за своята куцота, което показва, че те напълно осъзнават факта, че Зевс го е провокирал (64% пълно съгласие + 16% съгласие), като пет ученици изразяват неутралното си отношение към това.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	5	20,0	20,0	20,0
	Съгласен	4	16,0	16,0	36,0
	Напълно съгласен	16	64,0	64,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота **Таблица 55. Хефест не е отговорен за куцотата си**

Същата картина се очертава и при твърдението: „Инвалидността на Хефест показва, че боговете са замесени в живота на боговете и в морала“, където мнозинството от учениците се съгласяват, а пет ученици не са съгласни (64% напълно съгласни + 16 % съгласни + 20% неутрални).

Графика 54. Куцотата на на Хефест като показател за участието на боговете в живота на боговете и в морала

Резултатите във връзка с вмешателството на Хефест показват, че повечето слепи ученици (19 ученици = 76%) са напълно съгласни, че „при раздора между Хера и Зевс, Хефест се намесва каталитично...“, създавайки впечатление, че слепите ученици смятат, че Хефест е развил социалните си умения, въпреки моторните си увреждания. Шест ученици (24%) изразяват неутралното си отношение.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	6	24,0	24,0	24,0
	Напълно съгласен	19	76,0	76,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

А. Вид увреждане – слепота

Таблица 56. Намесата на Хефест в кавгата между Зевс и Хера като показател за участието на боговете в живота на боговете и в морала

Независимо от факта, че повечето слепи ученици заявяват своето съгласие към твърдението „В празника на Олимп, Хефест въпреки куцотата си, се използва от Омир като комичен елемент“ (68% съгласие + 32% пълно съгласие), отговорите им във връзка с следващото твърдение „Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника“, са напълно различни. По-специално повечето от участниците (13=52%) изразяват неутралното си отношение към това, а останалите изразяват несъгласието

си (12 участници=48%). Те може би мислят, че случката не е достатъчна да засенчи увреждането на Хефест.

В празника на Олимп, Хефест въпреки куцотата си, се използва от Омир като комичен елемент						Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника				
		Честота	%	валиден %	Сум. %	честота	%	валиден %	Сум. %	%
Валиден	Съгласен	17	68,0	68,0	68,0	Несъгласен	12	48,0	48,0	48,0
	Напълно съгласен	8	32,0	32,0	100,0	Напълно несъгласен	13	52,0	52,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0		Общо	25	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – слепота

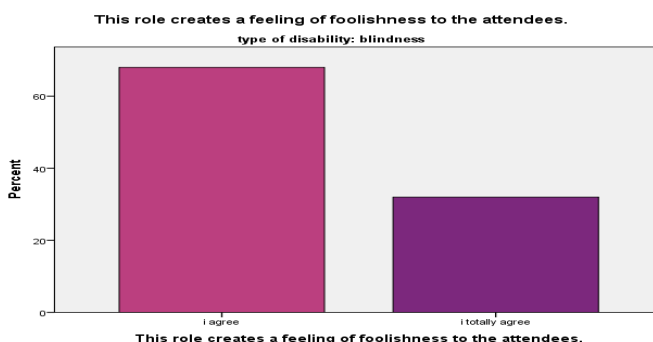
Таблица 57. Използването на куцотата на Хефест с комичен елемент и компенсацията на грозотата на Хефест, причинена от неговото увреждане с неговия забавен характер

Всички слепи ученици изразяват съгласие, че ролята на Хефест създава глуповатост у присъстващите по време на празника (17 участници = 68% съгласие + 8 участници = 32% = 100%).

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	17	68,0	68,0	68,0
	Напълно съгласен	8	32,0	32,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

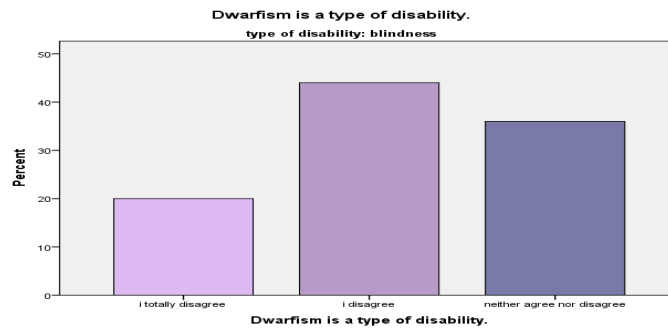
а. Вид увреждане – слепота

Таблица 58. Чувство на глуповатост в ролята на Хефест

Графика 55. Чувството на глуповатост поради ролята на Хефест

По отношение на джуджешикия ръст, мнозинството от слепите ученици (11 ученици=44%) не са съгласни, че това е вид увреждане, докато 9 ученици изразяват неутралното си отношение (36%). Данните са отразени в графиката по-долу.

Графика 56. Джуджешкият ръст като увреждане

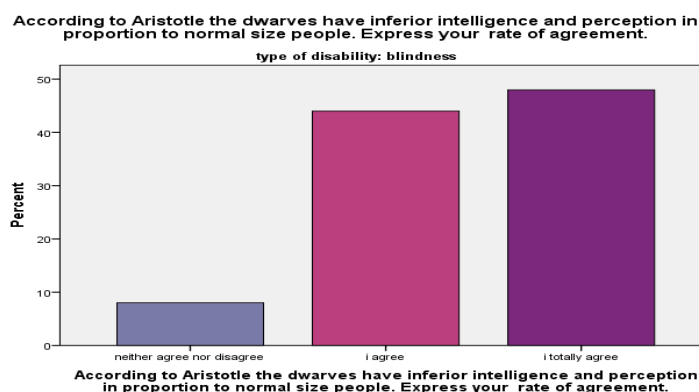
Резултатите от предходната променлива се променят напълно, като се вземат предвид отговорите на слепите ученици спрямо твърдение след изчитане на текстове от Аристотел, описващи джуджето. Повечето от участниците изразиха съгласието си, че „джуджешкият ръст се счита за елемент на двигателната инвалидност в древногръцката литература“ (16 ученици=64% съгласие + 7 ученици=28% пълно съгласие), докато има двама ученици заявяват неутралното си отношение (2 ученици=8%). Данните са отразени в следващата таблица.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	2	8,0	8,0	8,0
	Съгласен	16	64,0	64,0	72,0
	Напълно съгласен	7	28,0	28,0	100,0
	Общо	25	100,0	100,0	

а. вид увреждане – слепота

Таблица 59. Джуджешкият ръст като двигателно увреждане

Повечето от слепите ученици (48% пълно съгласие + 44% съгласие) изразяват степента си на съгласие по отношение на зададената променлива. Двама ученици (8%) не са съгласни с това твърдение.

Графика 57. Джуджешкият ръст води до по-ниска интелигентност в равнение с тази при хора с нормален ръст

Вид увреждане – глухота

Статистика^a а. Вид увреждане – глухота

	Има герои с двигателни увреждания, описани в древногръцката литература	Хефест е кец в Омир (χολός).	Хефест не е виновен за своята кецота	Увреждането на Хефест показва, че Боговете са замесени в живота на другите богове и морала	В кавгата между Хера и Зевс, Хефест се намесва, напомняйки им за огромната им сила по отношение на морала и по отношение на другите богове
N	Валиден	14	14	14	14
	Липсващ	0	0	0	0
Медиана			1,00	4,00	4,86
Вид			1,00	4,00	5,00
Стандартно отклонение			1	4	5

Статистика

	В празника на Олимп, Хефест, въпреки кецотата си, се използва от Омир с комичен елемент.	Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника.	Тази роля създава чувство на глуповатост у присъстващите	Джуджешкият ръст е вид увреждане	Джуджешкият ръст се счита за вид двигателно увреждане в древногръцката литература.
	Валиден	14	14	14	14
	Липсващ	0	0	0	0
Медиана			2,79	4,64	2,57
Вид			2,00	5,00	3,00
Стандартно отклонение			2	5	3

Статистика

Според Аристотел джуджетата имат по-ниска интелигентност и чувствителност в сравнение с хората с нормален ръст. Изразете степента си на съгласие

N	Валиден	14
	Липсващ	0
Медиана		
Вид		
Стандартно отклонение		

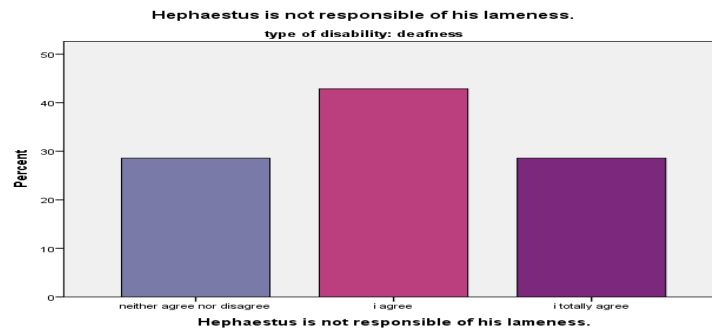
Таблица 60. Трета суб-ос: твърдения, отнасящи се до двигателни увреждания от страна на глухите ученици

Отговорите на глухите ученици във връзка с твърдението, че „Хефест не е отговорен за своята кецота“, варират между стойностите „3 = нито съгласен, нито несъгласен“, „4 = съгласен“ и „5 = напълно съгласен“. По-конкретно, мнозинството от глухите ученици са съгласни с тази променлива - 42,9%, докато четирима (28,6%) нито са съгласни, нито несъгласни.

Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
---------	---------	-----------------	---------------------

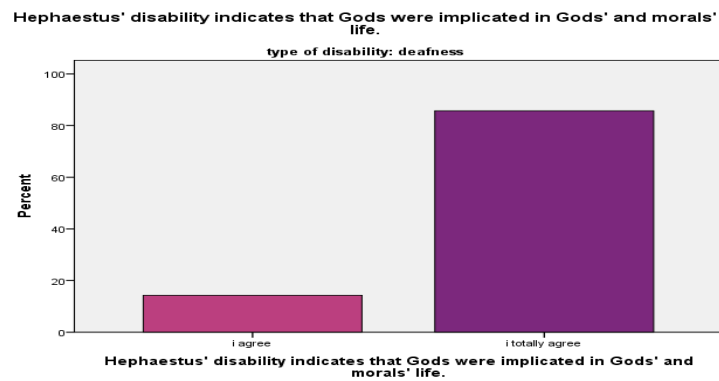
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	4	28,6	28,6	28,6
	Съгласен	6	42,9	42,9	71,4
	Напълно съгласен	4	28,6	28,6	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота Таблица 61. Хефест не е отговорен за куцотата си

Графика 58. Отговорност на Хефест за куцотата му

От друга страна, всички глухи ученици изразяват своето съгласие, че “увреждането на Хефест показва, че боговете са замесени в живота на другите богове”, както е показано в следващите таблица и графика. Както се споменава в теоретичната част на настоящото изследване, много често самите богове причиняват увреждания на други богове или на хората. Малко герои имат увреждания от самото си раждане.

Графика 59. Участие на боговете в живота на другите богове във връзка с куцотата на Хефест

Отговорите на следващото твърдение не се различават съществено от тези учениците с двигателни увреждания и тези на слепите ученици. Повечето от глухите ученици са напълно съгласни (12 ученици=85,75%), че Хефест се намесва по каталитичен начин в конфликта между двамата мощни богове Зевс и Хера, като независимо от инвалидността си, в този случай Хефест изиграва важна роля. Все пак двама ученици (14,3%) изразяват неутралното си отношение към това твърдение.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен	2	14,3	14,3	14,3
	Напълно съгласен	12	85,7	85,7	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 62. Намесата на Хефест в конфликта между Зевс и Хера като индикация за важната му роля в живота на боговете, независимо от увреждането му

Резултатите от следващите две твърдения са обобщени, за да се разбере дали има различия с тези на другите две групи участници. Очевидно има различия, като се има предвид факта, че въпреки степента на съгласие в изявлението „В празника на Олимп, Хефест въпреки куцотата си, се използва от Омир с комичен елемент” (9 ученици=64,3% пълно съгласие + 4 ученици=35,7% съгласие), тъй като същите резултати бяха дадени от останалите две групи ученици. Отговорите на твърдението за компенсирането на грозотата на Хефест, със забавлението, което предлага на присъстващите на празника варират повече от тези на учениците с двигателни увреждания и тези на слепите ученици. Отговорите са предимно в стойностите „1=напълно несъгласен”, „3=Нито съгласен, нито несъгласен”, „4=Съгласен” и „5=напълно съгласен”. Мнозинството от глухите ученици не се съгласиха, че куцотата се компенсира от комичната роля, която Омир дава на Хефест, а трима изразяват неутралното си отношение, а останалите трима са съгласни (2 ученици=14,3% пълно съгласие + 1 ученик=7,1% = 21,4%).

В празника на Олимп, Хефест въпреки куцотата си, се използва от Омир с комичен елемент						Неговата грозота, поради увреждането в крака, се компенсира от забавлението, което предлага на присъстващите на празника				
		Честота	%	Валиден %	Сум. %	Честота	%	Валиден %	Сум. %	%
						Съгласен				
Валиден	Нито съгласен, нито несъгласен					3	21,4	21,4	21,4	78,6
	Съгласен	5	35,7	35,7	35,7	Съгласен	1	7,1	7,1	85,7
	Напълно съгласен	9	64,3	64,3	100,0	Напълно съгласен	2	14,3	14,3	100,0
	Общо	14	100,0	100,0		Общо	14	100,0	100,0	

Таблица 63. Използването на куцотата на Хефест с комичен оттенък от Омир

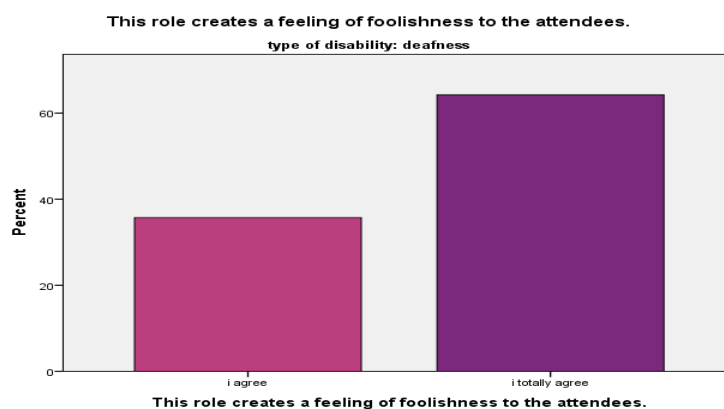
От друга страна, всички ученици подкрепиха следващото твърдение. По-голямата част от участниците (9 участници=64,3%) са напълно съгласни, че ролята на Хефест създава чувство на глуповатост, докато останалите пет участници (35,7%) са съгласни. По този начин Омир постига целта си, като в своите

произведения оставя героите си да развиват социални умения, независимо от това дали имат увреждания или не.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	5	35,7	35,7	35,7
	Напълно съгласен	9	64,3	64,3	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 64. Усещане за глуповатост поради ролята на Хефест

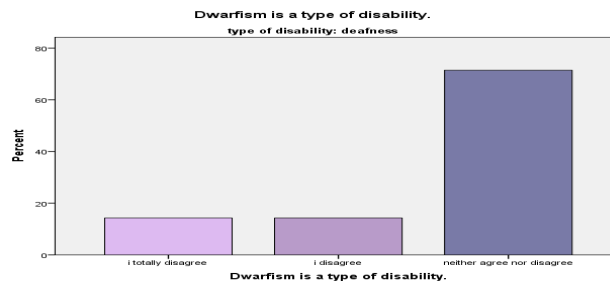
Графика 60. Създаване на чувство на глуповатост поради ролята на Хефест

Последните три (3) въпроса са свързани с джуджешкия ръст. Дадените отговори са следните: повечето глухи ученици (14=71,4%) нито са съгласни, нито несъгласни, че джуджешкият ръст се счита за вид увреждане. От друга страна, двама ученици (14,3%) са напълно несъгласни, а останалите двама (14,3%) не са съгласни. Тези отговори напълно се променят по отношение на резултатите към следващото твърдение. По-голямата част от участниците (8 души = 57,1%) напълно са съгласни, че в крайна сметка джуджетостта се счита за елемент на двигателната инвалидност в древногръцката литература, докато останалите (6 ученици=42,9%) са съгласни с това.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Напълно несъгласен	2	14,3	14,3	14,3
	Несъгласен	2	14,3	14,3	28,6
	Нито съгласен, нито несъгласен	10	71,4	71,4	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 65. Джуджешкият ръст като вид увреждане

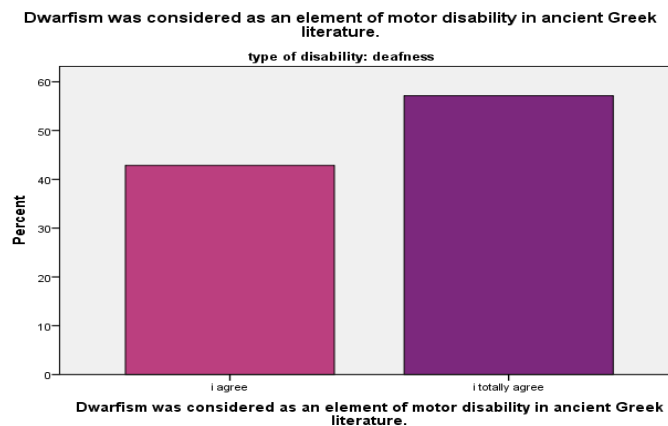

Графика 61. Джуджешкият ръст е вид увреждане

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	6	42,9	42,9	42,9
	Напълно съгласен	8	57,1	57,1	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 66. Джуджешкият ръст като двигателно увреждане в древногръцката литература

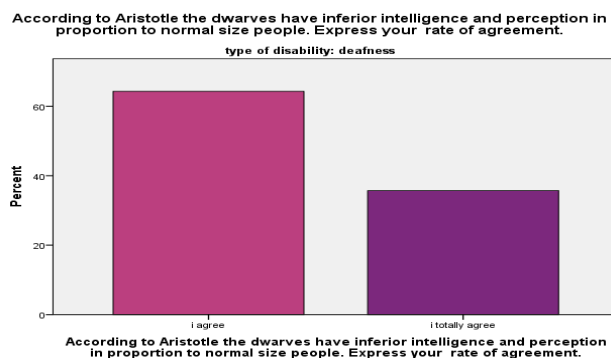
Графика 62. Джуджешкият ръст като двигателно увреждане

Според Аристотел джуджетата имат по-ниска интелигентност и чувствителност в сравнение с хората с нормален ръст. Каква е степента на съгласие на глухите ученици? 9 ученици (64,3%) и пет ученици (35,7%) коментират, че въпреки джуджетостта, която се разглежда като вид двигателна инвалидност, те са изключително интелигентни.

		Честота	Процент	Валиден процент	Кумулативен процент
Валиден	Съгласен	9	64,3	64,3	64,3
	Напълно съгласен	5	35,7	35,7	100,0
	Общо	14	100,0	100,0	

а. Вид увреждане – глухота

Таблица 67. Връзка между джуджешкия ръст и интелигентността

Графика 63. Съотношение между джуджешкия ръст и интелигентността

Тази суб-ос има три въпроса, които са преплетени с чувства за двигателната инвалидност. Те не бяха анализирани поотделно за всеки вид увреждане, а отговорите на участниците ще бъдат анализирани в съвкупност. Въпросът трябва да бъде представен по малко по-различен начин, за да се определи дали резултатите от проучването са валидни. По-специално, ще се използва тестът хи-квадрат, както бе направено и по-горе, във връзка със слепотата и глухотата. Чрез кръстосано табулиране ще бъдат дадени резултатите от броя, докато хи-квадрат ще покаже валидността на резултатите (това се случва в случай, че всички клетки са до 20%). В противен случай резултатите няма да бъдат валидни. По-долу са представени данните от тази диференциация, за да се изследва дали има връзка между независимите променливи видове увреждания: слепота, глухота и двигателните увреждания и чувствата (разочарование, изолация, приемане на уврежданията), които са създадени у читателите.

Вид увреждане * Сакатостта в древногръцката литература кара хората да се чувстват разочаровани Crosstab

Вид увреждане	Слепота	Брой	Сакатостта в древногръцката литература кара хората да се чувстват разочаровани	
			Несъгласен	Нито съгласен, нито несъгласен
		4	21	
		% в рамките на вида увреждане	16,0%	84,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	18,2%	51,2%
		% от общо	6,3%	33,3%
	Глухота	Брой	7	7
		% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%

	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани..	31,8%	17,1%
	% от общо	11,1%	11,1%
Двигателно увреждане	Брой	11	13
	% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани..	50,0%	31,7%
	% от общо	17,5%	20,6%
Общо	Брой	22	41
	% в рамките на вида увреждане	34,9%	65,1%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	100,0%	100,0%
	% от общо	34,9%	65,1%

Crosstab

		Общо	
Вид увреждане	Слепота	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	22,2%
		% от общо	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	24
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	38,1%
		% от общо	38,1%
Общо	Брой	63	
	% в рамките на вида увреждане	100,0%	
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват разочаровани.	100,0%	
	% от общо	100,0%	

Таблица 68. Чувство на разочарование от сакатостта в древногръцките текстове

Таблица 68 дава стойностите на броя на учениците, които са групирани в контекста на резултатите. Както беше посочено, отговорите, дадени на твърдението „Сакатостта в древногръцката литература кара хората да се чувстват разочаровани“, варират между стойностите „2=не съм съгласен“ и „3= нито съгласен, нито несъгласен“. Мнозинството (21 участници) от слепите ученици (84%) нито са съгласни, нито несъгласни с твърдението. От друга страна, групата на глухите ученици се раздели, като седем глухи ученици (50%) поддържат твърдението, а

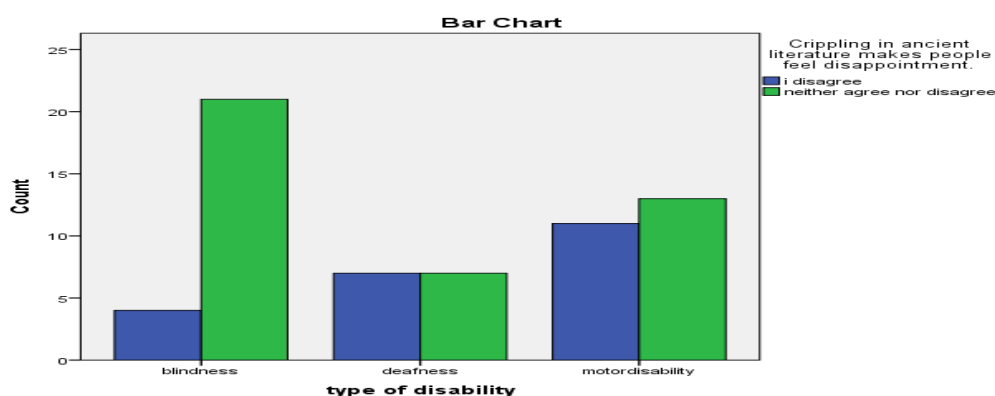
останалите 7 глухи ученици=50% не са съгласни. Що се отнася до учениците с двигателни увреждания, по-голямата част от тях (13 души=54,2%) заявяват неутралното си отношение, докато единадесет от тях не са съгласни. Както беше посочено, всички участници се насочиха към неутралност и несъгласие, нещо, което не завършваше в съответния анализ на слепотата и глухотата на уврежданията. Тестът Pearson Chi-Square показва, че резултатите са валидни. Асимптотичната значимост е 0,37, което означава, че е налице висока корелация между независимите променливи (тип увреждания: слепота, глухота и моторни увреждания), като зависимата променлива се отнася до чувството за „разочарование” по отношение на двигателните увреждания. В този случай поради факта, че стойността е по-малко от 0,5, както е определено от статистическата програма, нулевата хипотеза, зададена от изследователя, се отхвърля.

Chi-Square Тестове

	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пиърсън	6,596 ^a	2	,037
Коефициент на вероятност	7,020	2	,030
Линейна асоциация	4,775	1	,029
N на валидните случаи	63		

a. 1 клетка (16,7%) с очаквана стойност под 5. Минималната очаквана стойност е 4,89.

Таблица 69. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 64. Чувство на разочарование от сакатостта в древногръцките текстове

Вид увреждане * Сакатостта в древногръцката литература кара хората да се чувстват изолирани

Сакатостта в древногръцката литература кара хората да се чувстват изолирани

Crosstab			Напълно несъгласен	Несъгласен
Вид увреждане	Слепота	Брой	4	21

	% в рамките на вида увреждане	16,0%	84,0%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	18,2%	51,2%
	% от общо	6,3%	33,3%
Глухота	Брой	7	7
	% в рамките на вида увреждане	50,0%	50,0%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	31,8%	17,1%
	% от общо	11,1%	11,1%
Двигателно увреждане	Брой	11	13
	% в рамките на вида увреждане	45,8%	54,2%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	50,0%	31,7%
	% от общо	17,5%	20,6%
Общо	Брой	22	41
	% в рамките на вида увреждане	34,9%	65,1%
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	100,0%	100,0%
	% от общо	34,9%	65,1%

Crosstab

		Общо	
Вид увреждане	Слепота	Брой	25
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	39,7%
		% от общо	39,7%
	Глухота	Брой	14
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	22,2%
		% от общо	22,2%
	Двигателно увреждане	Брой	24
		% в рамките на вида увреждане	100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	38,1%
		% от общо	38,1%
Общо	Брой	63	
	% в рамките на вида увреждане	100,0%	
	% сакатостта в древната литература кара хората да се чувстват изолирани	100,0%	
	% от общо	100,0%	

Таблица 70. Чувството на изолация поради сакатост в древните текстове

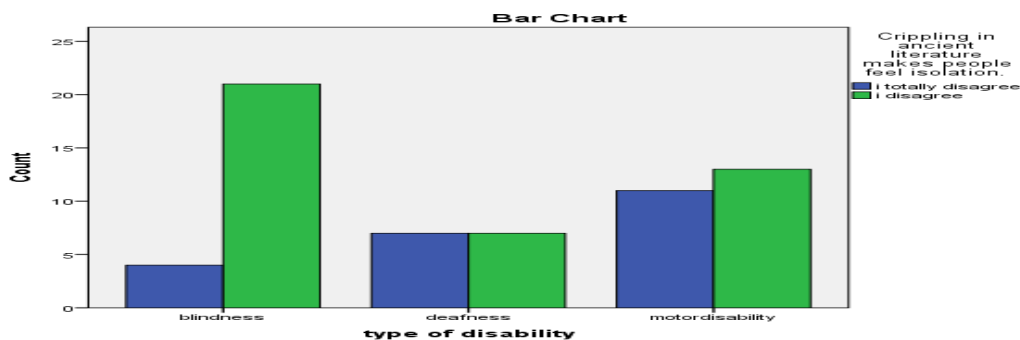
Следващото зададено чувство е изолацията. По-конкретно, трябваше да бъде изразена степента на съгласие по отношение на променливата „сакатостта кара хората да се чувстват изолирани”. Според таблицата по-горе, резултатите варират между две стойности по скалата на Ликерт (1=напълно несъгласен, 2= несъгласен). По-голямата част от слепите ученици (21 участници=84%) не са съгласни с това твърдение, докато четирима ученици (28%) напълно не са съгласни. Седем от глухите ученици също споделят това мнение (50%). Същото мнение се посочва и от ученици с двигателни увреждания, като се има предвид, че повечето от тях (13 души=54,2%) не са съгласни, докато единадесет са напълно несъгласни, че осакатяването в Древна гръцка литература кара хората да се чувстват изолирани. Ако погледнем теста на хи-квадрат, резултатите са валидни. Асимптотичната значимост е $0,37 < 0,5$, което означава, че съществува висока корелация между независимата променлива (видовете увреждания) и зависимата променлива за чувството за “изолация” по отношение на сакатостта и осакатяването. В този случай поради факта, че стойността е по-малка от 0,5, както е определено от статистическата програма, нулевата хипотеза, зададена от изследователя, се отхвърля .

Chi-Square Тестове

	Стойност	df	Асимптотична значимост (2-странна)
Chi-Square на Пийърсън	6,596 ^a	2	,037
Коефициент на вероятност	7,020	2	,030
Линейна асоциация	4,775	1	,029
N на валидните случаи	63		

а. 1 клетка (16,7%) с очаквана стойност под 5. Минималната очаквана стойност е 4,89.

Таблица 71. Отхвърляне или приемане на горното твърдение

Графика 65. Чувство на изолация поради сакатостта в древните текстове

Вид увреждане * Сакатостта в древногръцката литература кара хората да приемат увреждането Crosstab

Сакатостта в древногръцката литература кара хората да приемат увреждането

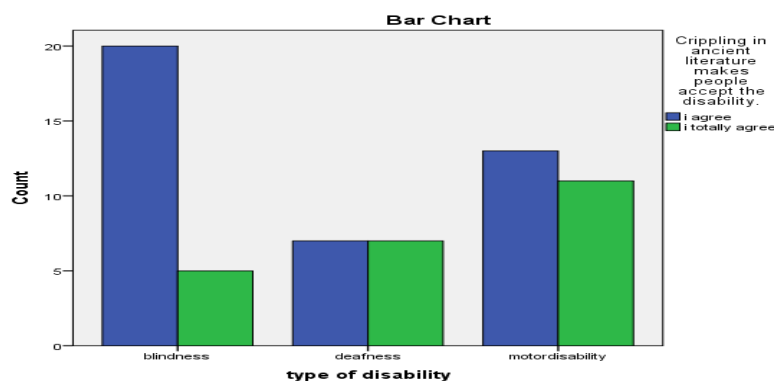
				Съгласен	Напълно съгласен
Вид увреждане	Слепота	Брой		20	5
		% в рамките на вида увреждане		80,0%	20,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		50,0%	21,7%
		% от общо		31,7%	7,9%
	Глухота	Брой		7	7
		% в рамките на вида увреждане		50,0%	50,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		17,5%	30,4%
		% от общо		11,1%	11,1%
	Двигателно увреждане	Брой		13	11
		% в рамките на вида увреждане		54,2%	45,8%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането.		32,5%	47,8%
		% от общо		20,6%	17,5%
Общо	Брой		40	23	
	% в рамките на вида увреждане		63,5%	36,5%	
	% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		100,0%	100,0%	
	% от общо		63,5%	36,5%	

Crosstab

				Общо
Вид увреждане	Слепота	Брой		25
		% в рамките на вида увреждане		100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		39,7%
		% от общо		39,7%
	Глухота	Брой		14
		% в рамките на вида увреждане		100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		22,2%
		% от общо		22,2%
	Двигателно увреждане	Брой		24
		% в рамките на вида увреждане		100,0%
		% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		38,1%
		% от общо		38,1%
Общо	Брой		63	
	% в рамките на вида увреждане		100,0%	
	% сакатостта в древната литература кара хората да приемат увреждането		100,0%	

Таблица 72. Приемане на сакатостта при четене на древногръцките текстове

Както се вижда от таблицата по-горе, мнозинството от слепите ученици (20 ученици=80%) напълно се съгласяват с твърдението, че „сакатостта и осакатяването в древногръцката литература кара хората да приемат увреждането“. Глухите ученици или изказват пълно съгласие или просто съгласие към твърдението (7 ученици=50% + 7 ученици=50%). Резултатите от дадените отговори на учениците с двигателни увреждания показват, че по-голямата част от тях (13 души=54,2%) са напълно съгласни, а останалите изразяват съгласие (11 субекта = 45,8%).

Графика 66. Приемане на сакатостта при четене на древногръцките текстове

4.2. Дискусия

В резултат от направения анализ, можем да обобщим, че:

На първо място, въз основа на отговорите на незрящите ученици, можем да кажем, че те приемат и са в хармония със своето увреждане, както и че идентифицират уврежданията си с уврежданията, представени в древногръцката литература. Те смятат, че описаните незрящи лица в древната литература са изключително семантични за живота на другите хора и това увреждане е дар, който може да се използва по различни начини.

На второ място учениците с нарушен слух са наясно с представянето на слепотата в древна Гърция, но техните отговори навеждат на мисълта за по-негативно отношение като цяло. Те се конфронтират с увреждането като нещо лошо, което не може да донесе до нищо добро в живота

Що се отнася до възгледите на учениците с двигателни нарушения, те също са в хармония с увреждането си. Тяхното мнение за слепотата е, че слепите лица, описани в литературата, са се радвали на известно уважение, което е индикация, че те уважават като цяло и другите увреждания, независимо колко тежки са те на фона на тяхното собствено.

Относно отношението към глухотата като увреждане и представянето му в древните гръцки творби, можем да обобщим, че:

Първоначално трябва да се каже, че глухотата е съществувала в древни времена, но малко хора са наясно с това. Следователно учениците не са длъжни да го знаят. Въпреки това изследователят е дал необходимата информация за глухотата, за да стигне до някои заключения. Резултатите показаха изненада у слепите учениците по един позитивен начин, които стигнаха до извода, че глухотата е увреждане, което може да бъде хармонизирано с живота. Отговорите им бяха напълно положителни, като се изтъкна, че дори в древни времена следва да е имало начин за общуване между чуващите хора и “немите”, представени в древните творби.

От друга страна, по отношение на отговорите на глухите ученици може да се каже, че те сякаш се дистанцираха от глухотата в древни времена, изказвайки едно неутрално към негативно отношение към увреждането. Най-забележителното бе, че значителен процент от тези ученици подкрепяше мнението, че жестовият език не се разглежда като част от общия език в древните гръцки творби. Също така те изтъкваха, че глухотата се е считала за заразна в древни времена. Това предполага, че глухите не смятат езика на жестовете си за част от езика дори и днес, потвърждавайки мита, че глухите са „затворена общност“, избягвайки интеграцията си в обществото. От друга страна, това е оправдано мнение, като се има предвид, че жестовият език бе въведен като официален език от държавата съвсем наскоро, през 2001 г. Що се отнася до учениците с двигателни увреждания, като най-интригуващ, но и съвсем оправдан резултат, може да се посочи, че тази категория ученици изразиха неутралното си отношение към схващането, че жестовият език може да бъде част от езика на тялото. Що се отнася до тяхната неспособност да движат тялото си или части от него, това тяхно мнение лесно може да бъде разбрано.

В сравнение със слепотата, глухотата в древната гръцка литература изглежда е "неприемлива" за повечето от участниците в изследването. Въпреки че повечето от тях познават и признават глухотата в древните произведения, мнозинството или се

съгласяват напълно, или само частично, че това увреждане създава чувство на изолация, като в същото време то е неприемливо увреждане в древни времена. Този факт изглежда странен, имайки предвид нагласите и отношение на учениците към глухите герои.

Разглеждайки третата категория хора с увреждания – тези с двигателни увреждания в древногръцките произведения, и отговорите на учениците, може да се каже, че:

Учениците с двигателни увреждания са запознати с герои, които страдат от същото увреждане в древните творби. Без съмнение, Омир е първият писател, който все още се преподава в часовете по литература в средните училища, и творбите му са известни на учениците.

Въз основа на дадените отговори можем да обобщим, че героите не са отговорни за своето увреждане, нещо, което може да се тълкува по различен начин. Те познават физическите им увреждания и отбелязват, че нерядко има хора, които не са инвалиди по свой собствен избор. Във връзка с джуджетата, които са описани в древните гръцки творби, отговорите се различават от тези, отнасящи се до „недъгавост“ и „сакатост“. Този вид увреждане не е познат на учениците, а отговорите им за връзката между джуджетата и интелигентността са изключително интересни. Те смятат, че джуджетата са наистина интелигентни хора.

От друга страна, отговорите на слепите ученици бяха очаквани по отношение на „сакатост“ и „недъгавост“, но не и към джуджешкия ръст. Те смятаха, че ниският джуджешки ръст (dwarfism) е вид физическо увреждане, както и че тези хора имат по-ниска интелигентност в сравнение с хората с нормален ръст. Глухите ученици изразиха една и съща гледна точка със слепите ученици.

Във връзка с чувствата, които двигателните увреждания предизвикват при четенето на древната гръцка литература, отговорите на учениците се различават в зависимост от степента на увреждането. Двигателните увреждания не създават такова усещане за „различност“, колкото другите увреждания.

Въз основа на тези обобщения, можем да очертаем следната картина по отношение на издигнатите хипотези и да потвърдим хипотези 1 и 2:

1. Няма разлика между уврежданията на учениците със специални образователни потребности и увреждания, които са представени в древногръцката литература. Почти всички ученици разпознават своите увреждания в тези на древните герои с нарушения, описани в древните

текстове. Единственото различие е в отговорите на глухите ученици, но те не бива да бъдат генерализирани.

2. Няма връзка между тълкуването на уврежданията, отнасящи се до древногръцката литература и уврежданията, от които страдат учениците със специални образователни потребности днес. Въз основа на отговорите на учениците, може да се заключи, че повечето от тях асоциират себе си с героите с увреждания, което още веднъж потвърждава, че уврежданията са засегнати и представени в значителна степен в гръцката литература и са достойни за по-нататъшни изследвания. В този смисъл древните творби могат успешно да бъдат използвани за изграждане и създаване на подходящо отношение към учениците със СОП.

На базата на резултатите, получени от теста хи-квадрат, хипотези 3, 4 и 5 не се потвърждават:

1. Няма връзка между уврежданията, отнасящи се до древногръцката литература и начина, по който учениците със специални образователни потребности ги интерпретират.
2. Има разлика между уврежданията, споменати в древна гръцка литература, и начина, по който изследователската извадка ги възприема, като се има предвид факта, че учениците страдат от подобни увреждания.
3. Няма връзка между чувствата, които се създават в древногръцката литература, в зависимост от уврежданията на героите, и обобщените чувства към хората със специални образователни потребности в днешно време.

Изводи и препоръки

Въз основа на направения анализ и интерпретация на данните и резултатите, можем да достигнем до следните изводи и да формулираме някои препоръки:

1. Учениците със СОП са наясно и познават героите с увреждания, описани в древногръцката литература.
2. Учениците със СОП могат да разберат ролята и мястото на героите въз основа на уврежданията им, описан от древногръцките автори.
3. Учениците със СОП потвърждават, че хората с увреждания развиват своите социални умения, независимо от уврежданията си.
4. Учениците със СОП затвърдиха мнението, че героите с увреждания са успели да стимулират различни чувства в древни времена (или положителни, или отрицателни, но и неутрални).
5. Някои ученици със СОП по-добре приемат своето увреждане и са в хармония със себе си.
6. Слепотата е най-често описваното, на-често присъстващо и най-познато увреждане в древногръцката литература.
7. Глухотата за всички ученици не е увреждане, което присъства много и често в древногръцката литература.
8. Физическите увреждания са познати в древногръцката литература, предимно заради бог Хефест и неговата недъгавост.
9. Учениците с увреден слух бяха открити в отговорите си, дори отговаряха на въпроси, които се отнасят до други увреждания.
10. Учениците с физически увреждания бяха с по-съзнателно отношение към увреждането си.

На този фон можем да отправим следните препоръки:

1. Древногръцката литература трябва да бъде предмет на дълбоки и обширни изследвания и по отношение на другите увреждания, които са споменати в нея.
2. Древногръцката литература може да се използва не само като източник на исторически факти и информация, но и като форма на обучение за хората със СОП.

3. Древногръцката литература може да бъде свързана с психологията, за да се подчертаят чувствата на читателите спрямо уврежданията като цяло.
4. Древногръцката литература трябва да бъде разглеждана в настоящето ни и в 21-ви век, защото тя може да помогне за включането и приобщаването на учениците със СОП в училище и в живота чрез позитивните примери, описани в нея.
5. Древногръцката литература може да формира позитивни нагласи и възприятия към хората със СОП, ако бъде представена по подходящ начин.

Заклучение

Древногръцката литература описва и разглежда множество случаи на социално взаимодействие между герои и хора с различни увреждания – физически и сензорни. Много автори и анализатори на древногръцката литература считат, че хората с увреждания, които са описани там, могат да се разглеждат като ролеви модели и техните действия ясно показват това. Въпреки че тези текстове често се оценяват от учените от философска гледна точка и се интерпретират и от представители на други науки, те все още рядко се разглеждат с акцент върху хората с увреждания.

Инвалидността, заедно с расата / етническата принадлежност, пола или сексуалността, е част от начина, по който обществото определя своето разбиране за човешкото тяло както в индивидуален план, така и на обществено ниво. Независимо от липсата на прекалено широк термин за увреждането, всеки, независимо дали е без увреждане или със, получава признание в рамките на своята социална, културна и „религиозна“ среда (Denery & Dallas, 2005). В тази светлина целта на настоящото изследване е да установи как физически и сензорно увреденото тяло е разбирано и приемано в контекста на древногръцката литература.

Целта ни бе да проучим как традиционните герои са представени в древногръцката литература, но с фокус върху физическото увреждане, както и на сензорните увреждания, в творбите. Бе установено, че въпреки че е почти невъзможно да се пресъздаде напълно живота на хората с физически и сензорни увреждания, е възможно да се разбере как съвременните ученици с увреждания виждат себе си в този свят. Следователно, можем да заключим, че настоящото изследване разглежда още начина, по който авторите отразяват и разбират културно обусловени конструкции на уврежданията в древния свят.

Гърция се характеризира със сравнително неорганизирани опити на държавата да създаде специално образование. Тези опити не са ефективни поради неподготвения персонал, работещ в училищата и в министерството, отговарящо и занимаващо се с образованието на деца със СОП. Настоящите образователни условия не са същите, като в древността, съдейки по представянето им в древногръцката литература. Разбира се, минали са много години, но предприетите стъпки на развитие са наистина малки.

Гърция е член на Европейския съюз и като такъв член, е длъжна да предприема мерки за развитие на специалното си образование. Историята на хората с увреждания и на тяхното образование преминава през различни етапи и фази на промяна на обществените нагласи. Хората със СОП са маргинализирани и отделени от „нормалното“ общество, поради три основни вида стереотипни нагласи спрямо тях. Първата е отхвърляне или хулене. Следват съжаление, полагане на грижи, протекция и индивидуално обучение. Последният и съвременен вид нагласи се характеризира с равно участие в образованието, включване и приобщаване към обществения живот. През последното столетие се наблюдават множество промени спрямо лицата с увреждания, включително и спрямо тяхното обучение и образование. От открито отхвърляне и изолация на децата и възрастните с увреждания в институции и социални домове, гръцкото общество днес приема и уважава различията в хората, като включва и приобщава всички ученици в масови класове. От 1900 г. до 1950 г. не съществува систематично развитие или прилагане на програми в специалното образование. Отсъствието на държавата, недобрата социална среда, липсата на изследвания, политическата нестабилност и честата смяна на правителства доведе до стагнация

На фона на преди и сега, можем да кажем, че стереотипите все още съществуват в обществото и в училищата. Учители, родители и самите ученици следва да имат адекватна представа за учениците със СОП. Един от начините е изучаването на древногръцката литература и представянето на хората с увреждания в нея, както и познаването на древните философии по тази тема. Така могат да бъдат запазени позитивните елементи на отношение и нагласи спрямо хората с увреждания, а негативните компоненти да се изучават и да се избягват.

Приноси

Приноси към теорията:

1. За първи път се прави връзка и корелации между уврежданията в древногръцката литература и съвременното положение на учениците със СОП.
2. Използвани са герои с увреждания, представени от древни автори, за да могат учениците със СОП да асоциират уврежданията си с техните.
3. Бяха използвани извлечения на текстове от древногръцката литература, за да се посочи дали хората с увреждания успяват да развият уменията си въпреки „деформациите си”, за да се покаже, че и учениците със СОП могат да развият своите социални умения и компетенции.
4. Установява се, че стереотипите и "жестокото" поведение в древни времена към хората с увреждания могат да бъдат заменени от прогресивно и равно третиране на учениците със СОП, както се посочва в отговорите на учениците.

Приноси към практиката:

1. Разработен е въпросник за установяване на поведението на учениците със СОП към героите с увреждания и той може да бъде използван от практикуващите за задълбочаване на техните изследвания по отношение на изследваната област.
2. В същия контекст въпросникът може да се използва за изследване на други увреждания, които не са така широко представени в древните текстове, като например умствената изостаналост.
3. Въпросникът може да се използва и от изследователи на типично развиващи се ученици, за да се установи реакцията им към героите с увреждания, описани в древногръцката литература.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. Filippopoulou, A. (2015). The Ancient Greek Blind Poet Homer – Talent, High Social Competencies and Unforgettable Pieces of Literature. *Journal FINE Formal, Informal and Natural Education*, 2, pp. 26-34.
2. Filippopoulou, A. (2016). Blindness and Deafness in Ancient Greek Literature: Representative Examples, Doctoral conference of Faculty of Primary and Preschool Education, Sofia University “ST. KLIMENT OHRIDSKI”, proceedings on CD, Sofia, Bulgaria, November 2016.
3. Filippopoulou, A., Tzvetkova-Arsova M. (2019). Attitudes and Beliefs of Students with Disabilities Towards Blindness as being represented in Ancient Greek Literature. In M. Zamfirov (Ed.), 1st International Conference in Young Researchers. Science and Education for Smart Growth, February 2018, Vol 1, (pp. 129-154). Sofia. ISBN 978-954-07-4611-1.